

Frihetskämpar i Kambodja

Motståndsgrupp i Kambodja - fotograferad i Kambodja. Denna unika bild, som publiceras med svensk ensamrätt för Contra, visar hur befrielsekämparna har ont om vapen, men trots detta deltar i kampen mot den kommunistiska terrorregimen i Phnom Penh.

CONTRA

för frihet - mot socialism

nummer 5 1978

årgång 4

Det sjuka Sverige

Trots att alltmer pengar, och allt större del av våra samlade inkomster, läggs ned på sjukvården, så blir vårdköerna längre. Denna utveckling sker samtidigt som de privatpraktiserande läkarna helt håller på att försvinna, och all sjukvård inordnas i den gigantiska statliga/landstingsstyrda sjukvårdsapparaten.

Inte i något avancerat industriland i Västvärlden måste de sjuka vänta så länge på vård som i Sverige. Oavsett om det är fråga om angelägna operationer eller en plats på ett vårdhem. Bakom den dystra statistiken döljer sig otaliga personliga tragedier.

Vårdköerna

Låt oss ta Malmö som ett exempel. I staden finns tekniskt avancerade sjukvårdsinrättningar, men 1973 stod 7837 personer i kö för operationer. Naturligtvis finns det inte några privata sjukhus. Sedan 1973 har kölistan saktat minskat till 5350 1974 och 4767 1975, men 1976 ökade det åter till 6262 personer. Den genomsnittliga väntetiden på en operation är 173 dagar, men för vissa typer av ingrepp är väntetiderna betydligt längre. "Icke-akuta" gallstensoperationer har en väntetid på mer än tre år och för plastikoperationer är väntetiden sju år osv.

Liknande siffror gäller i övriga delar av landet. I Stockholms län lider uppskattningsvis 75.000 personer av reumatism, 25.000 anses vara allvarliga fall. Ändå finns det bara 85 platser tillgängliga i specialkliniker, och väntetiden för vård är mer än ett år. Det finns bara 37 ögonkliniker i landet och 1973 var väntetiden mer än två år. Väntetiden har inte minskat nämnvärt sedan dess.

För att få en utprovad hörapparat i Skåne måste man vänta 1½ år på en undersökning. För inte så många år sedan kunde man få hörselundersökningar gjorda av kompetent personal i privata företag. Men det är slut på detta oskick nu, ingen ska ju kunna "tjåna pengar på mänskligt lidande."

Alkoholivård och narkomänvård

Det är två viktiga faktorer som har bidragit till att skapa vårdköerna. Dels ökat alkohol- och narkotikamissbruk, dels den höga livslängden och därmed genomsnittsåldern. Möjligheterna att ta hand om akut alkoholskadade är skrämmande små. I Mal-

mö finns det 33 platser på akutklinik, men under sommaren kan de på grund av semester vara så få som 13. I Stockholm, där narkotikamissbruket trängt allt längre ned i åldrarna måste 36 personer som var i desperat behov av vård avvisas under en elvaveckorsperiod. Med sammanlagt bara 230 platser för narkomaner i hela landet förstår man att situationen inte kommer att ljusna. Idag förekommer väntetider på mellan ett halvt och ett år och under tider ger de ungdomar som så väl behöver vård upp och många dör på grund av överdoser.

Privata vårdhem försvinner

Eftersom svenskarna idag blir äldre än förr behöver de också mer vårdhem. Men samhället har satsat så hårt på vårdhemsidén att tanken att barnen ska ta hand om sina gamla föräldrar nästan blir betraktad som ett reaktionärt och asocialt undergrävande av tankarna bakom välfärdsstaten. Ett radioprogram för en tid sedan intervjuade en kvinna som menade att de 24 kronor i timmen hon fick av samhället för att vårda sin gamle far inte var tillräckligt, på långa vägar. Problemet kommer att öka framöver. 1980 kommer 1,2 miljoner personer att vara över 67 år. Samhälleliga vård- och sjukhem behövs i ökad utsträckning. Men samtidigt som bristen på sådana är akut, så förlorar de privata institutioner som kunde förkorta köerna sina möjligheter att fortsätta genom behörighetsregler och skattetrycket. Det finns idag 38.500 långvårdsplatser i landet, 1975 väntade 14.000 personer på plats och 1977 åtminstone 10.000. Ett tragiskt exempel var en 84-årig kvinnlig diabetiker som fått bägge benen amputerade. Fortfarande nio månader efter operationen väntade hon på proteser.

Hur kommer det sig att Sverige, som har haft råd att bygga så många stora sjukhus inte kan ge befolkningen ordentlig medicinsk vård, trots att befolkningstillväxten är nästan noll?

Tolvkronan gav ökade köer

Välfärdsstatens ideologi, som inte påverkats av den nya regeringens tillträde, medför åtskilligt missbruk av anläggningar och personal, som annars hade kunnat användas för de som verkligen behövde dem. Kraftiga öknings i det mesta som har med sjukvård att göra noteras så fort den enskilde individens betalningsansvar minskar. Ett exempel: 1970 infördes den enhetliga tolvkronorsavgiften på sjukhusen. Året innan reformen hade väntetiderna ökat med i genomsnitt tre dagar, 1970 ökade väntetiderna med 16 dagar och 1971 med ytterligare 11. För specialiteterna operationer, psykiatrisk vård och öron inoöron reformen en fördubbling av väntetiderna på tre år.

När sjukpenning började betalas redan den första i stället för den tredje sjukdagen ökade sjukligheten kraftigt. Under hela perioden 1920-1945 ökade antalet sjukdagar från 8 till 11 per person och år. Under de tjugo åren 1956-1976 ökade sjukdagarna från 13 till 23. Bara under ett enda år 1975-1976 ökade antalet sjukdagar med fyra miljoner. Och det beror inte på de äldre, utan den största ökningen noteras i åldersgruppen 20-29 år, med 30-39 år som god tvåa. "Att ta sjukledigt" är så vanligt att man inte längre talar om att vara sjuk, utan om att vara sjukskriven. Kostnaden för samhället är skrämmande. Att var tionde löntagare är sjukskriven varje arbetsdag kostar 25 miljarder kronor i inkomstbortfall, 6,7 miljarder i sjukpenning och 14,9 miljarder i sjukhuskostnader.

Utbildningen klarar inte problemen

Ytterligare ett problem är att det saknas personal att utnyttja de nya anläggningarna. Trots en kraftig ökning av den medicinska utbildningen, och en förkortning av utbildningstiderna, finns det inte tillräckligt med läkare, och de som finns har ofta för mycket att göra. 1972 uppskattades 11,8% av läkartjänsterna inom den allmänna sjukvården vara obesatta. 1974 hade denna siffra ökat till 12,4%. Situa-

tionen på sjuksköterskesidan är inte mycket bättre. Och sjuksköterskornas fackliga organisation har nyligen motsatt sig ett föreslaget program för kraftigt utbyggd (men samtidigt ytterligare förkortad) utbildning för att lösa problemet. Av 6.000 högt utbildade operationssköterskor var det 1.100 som inte arbetade. I Stockholms län försökte man få 1.400 sjuksköterskor att börja arbeta i sjukvården igen. Bara 180 accepterade. Frånvaron är dessutom mycket hög, vilket naturligtvis ofördelaktigt påverkar arbetssituationen för dem som verkligen arbetar. En vanlig dag är 1.180 av de 8.000 sjuksköterskorna och sjukvårdsbiträdena vid Akademiska sjukhuset i Lund frånvarande från arbetet.

Privatläkarna försvinner

Kriser i sjukvården förekommer också i andra länder. Men Sverige är unikt på ett sätt, eftersom krisen till en inte obetydlig del har skapats genom den socialistiska filosofin inom sjukvården. Privata vårdinrättningar har attackerats systematiskt och deras arbetsmöjligheter har försvårats av politiska skäl. Det finns idag bara ett enda privat sjukhus kvar i Sverige (Sofiahemmet i Stockholm). Familjeläkaren, som kommer på hembesök, är något som bara de äldre kan påminna sig. Vad som har gått förlorat är alltså inte bara kvantitet, utan också kvalitet. Prätstunden med doktorn kunde ha samma betydelse som prätstunden med prästen i tidigare generationer. Men idag har också den möjligheten att prata av sig problem steriliserats. Överfulla sjukhus och pressade tidsscheman ger sjukhusläkarna inga möjligheter att fylla en sådan funktion.

Den 1 juli 1976 fanns det 15.603 aktiva läkare. Av dessa var det bara 2.330 som hade privatpraktik. Och av dessa 2.330 var det bara 746 som hade privatpraktiken på heltid, 1.302 läkare med privatpraktik var medlemmar i Sveriges Läkareförbund. Av dessa var 706, eller 54%, över 60 år. Och vad som händer i framtiden verkar uppenbart. Bara 60 var födda 1941 eller senare.

Den privatpraktiserande läkaren, familjeläkaren, är en utdöende ras. Sjukhusen hade 1975 15,4 miljoner läkarbesök. De privatpraktiserande 3,6 miljoner, eller 19% av det sammanlagda antalet besök. Påståendet att det skulle vara billigare med läkare på sjukhus är i grunden falskt. En undersökning som gjordes 1975 visade att en behandling i en privatpraktik kostade i genomsnitt 86 kronor. Hos en distriktsläkare 118 kronor och på ett sjukhus 152 kronor.

Bedrägerierna alltfler

Många betraktar sjukvården som det kanske enda sättet att få lite återbäring på de höga skatterna. Att ut-

Gastro och Pinochet hyllar sina respektive länders flaggor vid en t-te-t-te i Santiago de Chile.

MYGEL I KINA

I Kina talar man inte om svartabörssen. I stället talar man om "bakdörren". Genom "bakdörren" kan allt passera, från bandtraktorer till universitetsplatser. Som sig bör i ett kollektivistiskt samhälle är det ofta kollektiv och inte individer som är centralfigurer i "bakdörrens politik".

En inblick igenom "bakdörren" har nyligen getts i den kinesiska pressen, då en korruptionsskandal, som ledde till många partipampars fall, avslöjades. Fem ledande män inom partihierarkin i Liaoning-provinsen var ansvariga för byggandet av 64 hus "till egen förnöjelse", liksom 435 andra olagliga byggnadsprojekt.

nyttja kryphål med argumentet "jag har ändå betalt för det" har blivit allt vanligare. Avslöjade bedrägerier har ökat tretton gånger under perioden 1969-1977.

Kostnaden för hälso- och sjukvård ökade från 2,8 till 24,3 miljarder kronor mellan 1960 och 1974. Om man räknar in bidrag till åldringar och handikappade ökade summan likaså åtta gånger under tidsperioden, till 44,6 miljarder kronor.

Det är först idag som poliuter och allmänhet börjar bli medvetna om utvecklingen. Det är dags att se den otrevliga verkligheten i vitögat. Vem skall betala för sjukvårdens byråkratiska elefantiasis? Nu när en fjärdedel av arbetsstyrkan redan finns i den offentliga sektorn?

Nils-Eric Brodin

Kumpanerna skaffade sig resurser genom att fiffla undan vinster i statsägda företag och genom att omdirigera varor och maskiner som var avsedda för olika statliga projekt.

Även om denna skandal är den som beskrivits mest utförligt i den kinesiska pressen framgår det av övrig information att det inte är fråga om någon isolerad företeelse. Pressen har vid upprepade tillfällen manat partiledningarna på det lokala planet att följa centralkommitténs bud att förbjuda "onödiga byggnadsprojekt".

En mer jordnära "bakdörrensaffär" gällde en leverans av 66 TV-apparater till ett varuhus i Hangchow. Varorna levererades från ett statligt grossistlager. För att ordna med leveransen gjorde grossistlagrets avdelning för elektronik en hemlig uppgörelse med varuhuschefen att sex apparater skulle reserveras för personalen hos grossisten. Varuhuset fick alltså bara 60 apparater. Av dessa lyckades en partisekreterare och några av hans vänner lägga beslag på 46 genom att ordna ransoneringskort för TV-apparaterna. Chefen för varuhusets radio/TV-avdelning gav sedan bort 12 ransoneringskort i utbyte mot andra privata tjänster. Till allmänheten utbjöds slutligen bägge de återstående apparaterna.

Från Anhwei berättas att cheferna för ett lokalt distributionsföretag varit mycket generösa mot sina anställda. Dessa kunde genom olika mygeltransaktioner inom företaget förses med varor som motsvarade mer än hela månadslönen. Själv tog chefen, som var mest jämlik av alla, ut varor motsvarande ungefär en tredubbel månadslön.

Europeiska Arbetarpartiet (EAP)

Det finns en del "udda partier", som står utanför riksdagen och knappast har något nämnvärt stöd hos allmänheten, men som trots detta förmår driva en intensiv verksamhet på propagandaområdet. Vi skall titta på några av dessa partier i Contra framöver. Först ska vi behandla det mycket märkliga "Europeiska Arbetarpartiet"

Det kan tyckas att ett parti som i valet 1976 samlade 108 röster i hela landet inte förtjänar någon uppmärksamhet. När det gäller Europeiska Arbetarpartiet (EAP) är emellertid så i högsta grad fallet.

EAP är en märklig organisation med stora personella och ekonomiska resurser, som aktiverar högt kvalificerade personer.

Partiet bedriver en omfattande verksamhet, som kanske inte märks hos den breda allmänheten, men som blivit alltmer uppenbar för personer i företagsledning och fackföreningsstyrelser, liksom för centralt placerade byråkrater i den statliga förvaltningen.

Partiets fiender (och det är många) hävdar omväxlande att det är fråga om höger- eller vänsterextremister, kontrollerade av CIA eller KGB.

Bakgrund - den nya vänstern

EAP är i stora stycken att betrakta som en filial till den amerikanska moderorganisationen US Labor Party med Lyndon La Rouché som ordförande. Lyndon La Rouché är i 50-årsåldern och var i mitten av 1960-talet aktiv i den revolutionära studentvänsterns ledande organisation Students for a Democratic Society, SDS. 1969 bildade La Rouché en fraktion inom SDS som fick beteckningen NCLC (National Caucus of Labor Committees), som fortfarande i form av US Labor Party.

Innan La Rouché engagerade sig i SDS hade han varit medlem i såväl det amerikanska kommunistpartiet, som i Socialist Workers Party, som är ett oberoende vänsterextremistiskt parti i USA sedan lång tid tillbaka - amerikanska kommunistpar-

tiet är så Moskva-vänligt att t. o. m. vårt eget nybildade APK framstår som "revisionistiskt".

1970 - alltså redan året efter bildandet av NCLC - försökte man ta språnget över till Europa. Basen var amerikanska desertörer, och på detta sätt fick man fotfäste i Västtyskland och Sverige.

I Västtyskland har man Europahögkvarter i Wiesbaden (där det f. ö. finns en stor amerikansk militärbas).

I Europa-högkvarteret arbetar ett tjugotal personer på i stort sett heltid. Den västtyska säkerhetspolisen uppskattar antalet medlemmar i tyska EAP till cirka 170 personer. Det är uppenbart att fler än dessa måste vara med och finansiera den dyrbara verksamheten.

Världshögkvarteret

Världshögkvarteret ligger i New York där man hyr en hel våning i en skyskrapa. Där arbetar 270 personer. Världshögkvarteret är förbundet med de europeiska filialerna med ett telexsystem. Det används för att kablå ut artiklar i tidningen Ny Solidaritet, som ges ut på nio språk. Den svenska upplagan trycks i Södertälje.

I tidningen anges 20 europeiska kontorsadresser, varav hela fyra är svenska: Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle. (10 adresser är västtyska, 3 italienska, dessutom finns adresser i Köpenhamn, Brüssel och Paris).

Huvuddelen av artikelmaterialiet är exakt detsamma i alla nio upplagorna. T. o. m. det material som handlar om Sverige skrivs vanligen i New York, signerat "W Engdahl" som lär vara svenskättling.

Rockefeller-hatarna

Om man följer Ny Solidaritet under dess första årgångar (1975 och 1976) finner man ett genomgående tema:

All ondska i världen emanerar från familjen Rockefeller och med denna hierade kapitalister. Rockefeller ligger bakom terrorismen, u-ländernas problem, krig, arbetareslöshet m. m. Ledande politiker och byråkrater världen över är agenter för Rockefeller (Olof Palme och förre Rikspolischefen Carl Persson för att ta ett par svenska exempel).

Under 1977 och 1978 har inställningen till Rockefeller blivit en helt annan. Rockefeller förs fram som den ledande ekonomiske tänkaren i världen, mannen som kommer att rädda hela världen från ekonomisk katastrof.

Läsaren kanske tycker att partiets ståndpunkt när det gäller Rockefeller är av marginellt intresse, och att det inte är så märkligt att man ändrar uppfattning i en politiskt sett så relativt perifer fråga.

Men för Europeiska Arbetarpartiet framstår inställningen till familjen Rockefeller, oavsett om man stött på den ena eller den andra sidan, som en av de allra mest centrala politiska frågorna.

Hela ideologin bygger i stora stycken på vad man kan tolka in i Rockefeller's agerande.

"När vi frågade en representant för partiet hur det kan komma sig att man så fullständigt ändrat uppfattning om Rockefeller fick vi svaret: Vi har inte ändrat oss det minsta. Det är Rockefeller som har ändrat sig och accepterat EAP:s program för

att få fart på u-ländernas ekonomiska utveckling.

Detta program innefattar en hel rad mycket förnuftiga punkter:

1. Att u-ländernas skulder till i-länderna efterskänks.
2. En snabb industrialisering av u-länderna.
3. Satsning på kärnkraft för att garantera energiförsörjningen.

Verklighetsfrämmande världsbild

Dessa tre punkter för u-ländernas framtid kan säkert accepteras av många som inte vill ha det minsta med EAP att göra. Men det måste då understrukas att EAP sätter in punkterna i en världsbild som är totalt verklighetsfrämmande. En stor del av de fakta som EAP vill använda för att underbygga sina teorier och sina ideologiska ställningstaganden förefaller att vara fritt uppfunna fantasier. Förklaringen enligt EAP: Att massmedia deltar i en konspiration för att undertrycka sanningen (förr var det Rockefeller som låg bakom - nu är det något o'ldart vem det är). Det är bara den egna internationell nyhetsservicen "NSIPS" - New Solidarity International Press Service, som ger den verkliga sanningen.

Medan SKP, VPK, KPML(r) och andra har en högst motbjudande ideologi, sitt alldeles egna språkbruk och sin egen tolkning av vad som ligger bakom vad som händer i världen, så accepterar de åtminstone att en "häst är en häst och en ko en ko". Det kan man emellertid inte säga om EAP - där har man inte bara sitt eget språk och sin egen tolkning av världshändelserna, man har också sina alldeles egna händelser.

Resursrik propaganda

Inför valet 1975 var EAP mycket flitiga med att sätta upp valaffischer i Stockholms-området. Partiet hade väl ungefär lika mycket affischer som KDS, dvs betydligt fler än exempelvis SKP.

Tidningen "Ny Solidaritet" ges ut en gång i veckan - och artiklarna kommer in via telprinter till kontoret på Bjurholmsplan på söder i Stockholm.

Det är ett fåtal som är aktiva, men de är desto flitigare när det gäller exempelvis försäljning på gatorna.

Detta är emellertid egentligen rätt obetydliga delar av EAP:s verksamhet i Sverige, även om det är den som kan observeras av allmänheten.

Den stora och sannolikt mest resurskrävande delen går ut på att i "det tysta" påverka beslutsfattare i företagsledningar och fackföreningar.

Partiet skickar ut delegationer på två (vanligen) unga, synnerligen välvårjade och välklädda (om än inte överdrivet välklädda) intelligenta och vinnande män för att kontakta exempelvis en företagsledning. In-

nan besöket studeras företaget noga och man söker anpassa ämnet så att det skall kännas angeläget för företaget. Kontakt tas på högsta möjliga nivå, VD eller strax därunder. Man försöker få tid för ett sammanträffande, vilket lyckas förvånansvärt ofta. Vid besöket försöker man i första hand väcka mer generella och övergripande frågor hos företagsledningen och är på inget sätt påträngande när det gäller att sälja den egna partiideologin. Det bestående intrycket hos dem som fått besök är vanligen förhållandevis gott, och det är få som utan ytterligare lunkskaper inser att det rör sig om en vänsterextremistisk organisation.

Motsvarande uppvaktningar görs hos fackföreningar, och då är naturligtvis språk och uppträdande anpassat efter de omständigheter som gäller där.

De som är aktiva i denna mycket kvalificerade verksamhet har vanligen akademisk utbildning med goda betyg.

Representanter för partiet uppträder på en rad presskonferenser och möten i Stockholm, vanligen som "korrespondenter" för nyhetsbyrån NSIPS. Där lägger man fram sina teorier och synpunkter inför ett ofta kvalificerat forum (journalister, vetenskapsmän etc.) Inläggen tas naturligtvis inte på allvar, men det faktum att man uppträder i så många olika sammanhang gör att partiets representanter blivit ett välkänt inslag i etablissemanget i Stockholm.

Partiet försöker också arbeta genom frontorganisationer enligt klassiskt kommunistiskt mönster. Det är FKU, Föreningen för Kärnkraftens Utveckling, som använts som redskap för att knyta upp personer inom (enligt FKU:s uppgift) fackföreningsrörelsen och moderaterna.

Sammanlagt uppskattas partiet ha ett sjuttiofem medlemmar i Sverige. I hela Europa bedöms det finnas 300 medlemmar (enligt västtyska säkerhetstjänsten), utanför Sverige och Västtyskland skulle det alltså bara finnas 60 medlemmar (USA är då naturligtvis oräknat).

CIA-agenter ?

EAP står i skarp motsatsställning till andra vänsterorganisationer, och partiet har därför av dessa beskyllits för att vara agenter för "CIA". En organisation skapad och finansierad av CIA för att så splittring inom vänstern.

EAP:s positiva inställning till Sovjet talar emellertid snarare för att det skulle vara KGB som låg bakom. Partiets "tjänstebil" är en Vaz, och företräddarna för partiet förefaller gå upp i limningen så fort något ofördelaktigt sägs om Sovjet.

Men samtidigt som man är mycket positivt inställda till Sovjet är man även USA-vänner. Så arrangerades

exempelvis ett pro-USA-möte den 4 juli i år, på USA:s nationaldag.

EAP:s vision av världen är att USA och Sovjet gör upp, samarbetar och satsar på teknisk utveckling. Uppgårelsen mellan USA och Sovjet måste innebära att man stoppar den brittiska underrättelsetjänstens alla manipulationer.

Enligt EAP:s nuvarande uppfattning är det i första hand den brittiska underrättelsetjänsten som står bakom den världsomfattande konspiration som hotar att störta hela världen i fördärvet.

Britterna är fiender till utvecklingen. Ryssar och amerikaner satsar på teknik. Brittiska banker upprätthåller fortfarande det brittiska imperiet och kontrollerar genom de mest fantastiska konspirationer en stor del av världens politiker.

Det är britterna som ligger bakom bl. a. den svenska anti-kärnkraftsrörelsen. Om den svenska kärnkraften byggs ut kan landet bli beroende på energiförsörjningsområdet och därmed lättare klara sig undan de brittiska imperialisternas påtryckningar.

Är EAP socialistiskt ?

Det är tveksamt om man kan klassificera EAP som ett socialistiskt parti i traditionell mening. Under inga omständigheter är det ett marxistiskt parti.

Man menar t. o. m. ibland att kapitalismen är ett fantastiskt redskap för ekonomisk utveckling (vilket är nog så riktigt - men märkvärdigt grund och botten också en marxistisk tanke. Enligt Marx krävs det att kapitalismen genomför de ekonomiska framsteg som den kan förstå att prestera innan ett land är moget att övergå till socialismen).

Å andra sidan pekar den sovjetvänliga attityden på att partiet är positivt till ett institutionaliserat planhushållningssystem inriktat på teknisk utveckling.

Och som ett delmål i det framtida samhället har man satt upp "Europas Förenade Socialistiska Stater".

Vilken innebörd man vill lägga i ordet socialism är dock inte klart.

Varifrån kommer pengarna ?

Det stora mysteriet kvarstår emellertid - Varifrån kommer pengarna? Partiet är mycket kapitalstarkt och inkomsterna tycks flyta in i oavbruten takt.

Moskva-kommunister menar att det är CIA som betalar. Maoister att det är KGB. Egentligen borde emellertid ingen av dessa två organisationer vara så dum att den betalade ett kopek till rörelsen. Men någon gör det trots allt.

Oskar Bengtsson

Avfallshantering: kol, olja och kärnkraft

I föregående nummer av Contra behandlade vi riskerna för olyckor i samband med energiproduktion med olika metoder. Den här gången ska vi, med utgångspunkt från Petr Beckmanns bok "Säkrast med kärnkraft", behandla vad som händer under den löpande produktionen. Det gäller bl. a. den centrala frågan om avfallshandling - från kärnkraftverk såväl som från alternativa energikällor.

I föregående nummer av Contra diskuterades riskerna för större olyckor med kärnkraftverk. Efter en genomgång av riskerna för olyckor med olika energiproduktionsmetoder blev slutsatsen att kärnkraften är den i dag säkraste kända metoden att producera elektrisk energi i större skala.

Men säkerhet och liten risk för olyckor under själva produktionen kan naturligtvis inte vara tillräckligt för att motivera kärnkraftverk. Det krävs också att de är ekonomiska och att avfallet kan hanteras på ett tillfredsställande sätt.

Vad kostar kärnkraften?

I Sverige uppskattas kostnaderna för elproduktion med kärnkraft vara 10,6 öre per kWh. Oljedrivna kraftverk kan drivas för 11,6 öre och koleldade (som inte förekommer i Sverige) har uppskattats till cirka 15 öre per kWh. Siffrorna för kärnkraft innefattar då uppbyggnad och slutförvaring av avfallet.

För vattenkraft är det omöjligt att på samma sätt som för de andra metoderna ge en "rak" siffra. Kostnaden beror helt på de naturliga förutsättningarna. Hur lätt det är att dämna upp, hur hög fallhöjden blir och hur stort vattenflödet är. Äldre vattenkraftverk (med låga eller inga kapitalkostnader) är mycket billiga. 1 kWh kanske bara kostar något öre, om ens det. För nybyggda anläggningar är kostnaden dock vanligen högre än för kärnkraft, men i gynnsamma fall blir det billigare (avsevärt billigare skulle det möjligen bli att bygga ut alla de fyra orörda norrländsälvarna i sin helhet - men det är naturligtvis en helt annan fråga och skulle bara lösa en del av energifrågan).

Tilläggsas bör att kärnkraften är förhållandevis okänslig för prisändringar på uran, eftersom uranet bara står för 20-25% av den sammanlagda kostnaden. Dessutom styrs uranpriserna helt av olje- och kolpriserna. Det finns ingen risk för att uranpriserna skenar iväg på ett extremt sätt, som fallet varit med vissa andra metaller. Urans enda praktiska användning är energiproduktion och därför styrs priset också helt av alternativa energikällors prisutveckling.

Avfallshandling

Frågan om handeringen av det radioaktiva avfallet från kärnkraftverken har blivit den mest centrala i den aktuella kärnkraftsdiskussionen.

Och det är förvisso så att avfallsprodukterna från kärnkraftverk är farliga. Frågan är bara hur farliga de är, särskilt om de jämförs med avfall från andra energikällor.

Låt oss först avliva myten att plutonium skulle vara det "giftigaste ämne mänskligheten känner". Så är långtifrån fallet. Visst är plutonium giftigt, men det finns många substanser som är betydligt farligare för människan, men som ändå används i industri eller t. o. m. jordbruk.

Plutoniums giftighet beror på vilket sätt människan kommer i kontakt med ämnet.

Om människan inandas plutonium, så att det fastnar i lungorna är riskerna störst. Plutonet avger radioaktiv strålning, som kan förorsaka cancer på lång sikt. Men det finns åtskilliga ämnen som är farligare i detta avseende. (Bland de lungcancerframkallande ämnena finns bl. a. bensen, som är en avfallsprodukt som sprids i samband med förbränning av oljeprodukter, exempelvis bensin).

Om plutonet kommer i kontakt med människan genom huden eller om det sväljs är riskerna betydligt mindre. I själva verket blir plutonium "bara" tio gånger så giftigt som koffein, som finns i kaffe och te bl. a. Botulismgift, som kan bildas i gamla konserver, där konserveringen inte har tagit riktigt eller då det är fråga om "halvkonserv" är 100.000 gånger så giftigt som plutonium.

Några hävdar i debatten att bara "några gram" plutonium skulle kunna döda hela mänskligheten. Det påståendet motbevisas om inte annat av det faktum att kärnvapenprov i atmosfären släppt ut sammanlagt tre ton plutonium, innan provstopp infördes (vilket inte hade något direkt samband med plutoniumutsläppen). Trots de tre ton plutonium som på detta sätt släpptes ut i atmosfären har inte mänskligheten bara överlevt utan dessutom ökat från tre till fyra miljarder människor...

En av de ledande amerikanska motståndarna till kärnkraften, John W. Gofman har krävt en reduktion av den tillåtna plutoniumhalten med en faktor på 117.000 gånger. Enligt Gofmans beräkningar är plutonium så farligt att 25 plutoniumarbetare som 1944-45 utsattes för plutoniumhalter i lungan på ungefär tjugofem gånger den nu tillåtna (under arbete med atombomben i Los Alamos) skulle ha drabbats av 1.500 fall av lungcancer. Ännu 1976 måste alla tjugofem förträffligt. Trots att det gått mer än 30 år sedan exponeringen för plutonium.

Plutonium

Avfallet från kärnkraftverk är, som har påpekats ovan, mycket farligt. Men å andra sidan är kvantiteterna små. Om vi antar att en persons hela elförbrukning under ett år till-

godosågs med kärnkraft, så skulle avfallet, i uppberetat skick, inte motsvara mer än huvudvärkstabilitet i storlek. Även om det är besvärligt och dyrt att ta hand om en viss mängd avfall från kärnkraftverk gör den obetydliga mängden att det trots allt är ett överkomligt problem.

Alla kärnkraftverk i USA (f.n. drygt femtio med ytterligare knappt femtio under byggnad) kommer fram till sekelskiftet att producera avfall som motsvarar en kub med tjugo meters sida. Det gäller alltså hela USA under en tjuugoårsperiod.

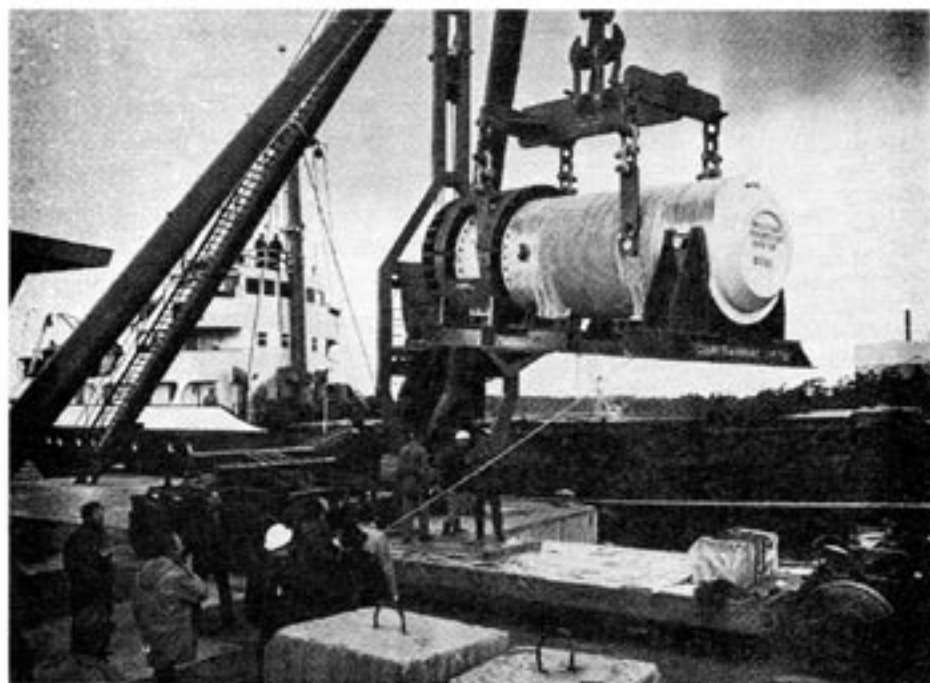
Det avfall som produceras kommer, även om det är fråga om en begränsad volym, att vara radioaktivt under en lång tid framåt. Upparbetning innebär emellertid att man tar bort de mest långlivade radioaktiva isotoperna (exempelvis plutonium 239) som kan användas som bränsle i andra kärnreaktorer. Kvar blir huvudsakligen mer kortlivade isotoper, samt små mängder plutonium, som man misslyckas att ta bort.

Den kortlivade isotopen förlorar sin radioaktivitet, den avklingar, på relativt kort tid. Det är därför man vill vänta med att ordna med slutförvaring några decennier. Under några decennier omvandlas nämligen betydande mängder radioaktivt material till vanligt bly.

Det avklingade avfallet skall sedan placeras i noga utvalda berggrum som försluts. Risken att radioaktivt material skall leta sig ur dessa berggrum och upp till ytan är ytterst liten. Det svenska projektet kärnbränslesäkerhet (KBS) diskuterar perioder på miljontals år.

Och när kritikerna mot kärnkraften faller till föga inför fakta som talar för att förvaringen är helt säker blir argumentet att det kan hända något i samband med nästa istid. Teknikerna bakom KBS-projektet menar att förvaringsmetoden skall klara både en och två istider, men låt oss bortse från detta. Låt oss anta att nästa istid medför att säkerhetsbarriärerna bryter samman. Vad skulle hända då?

När det gäller istider så rör vi oss med utsträckta perioder på tusentals år. Vi kan därför betrakta projektet i det långa perspektivet. Det uppberetade avfallet kommer "redan" efter tusen år att ha lägre radioaktivitet än det i naturen förekommande mineralet pech-blände (som innehåller uran). Utnyttjandet av kärnenergin innebär i själva verket att vi i gavor utvinnet pech-blände och andra radioaktiva malmer, bearbetar dem och utnyttjar dem i kärnkraftverken, och återställer avfallsprodukter med lägre energiinnehåll och därmed lägre risker. Den radioaktiva malm som naturen placerat ut på måfå tas bort och ersätts med på lång sikt mer ofarliga avfallsprodukter, som dessutom inte pla-

Kärnkraftens avfall hanteras med yttersta försiktighet. På bilden lassas en båt med avfall i Oskarshamn. Den stora behållaren är båtens enda last. Avfall från kol och olja placeras direkt i atmosfären för vidarebefordran till lungorna.

ceras ut på måfå, utan efter noggrant underbyggda analyser över geologiska formationer etc.

Långa halveringstider

Plutonium har en halveringstid på 24.000 år, och det finns en del andra produkter i avfallet som också har halveringstider på tusentals år. Det är naturligtvis svindlande tidsperspektiv. Men de måste ses i relation till att i naturen förekommande uran 238 har en halveringstid på 4,51 miljarder år. Kärnkraften kan alltså medverka till att förkorta tiden för radioaktiv utstrålning. Och många giftiga ämnen har ingen halveringstid alls (arsenik, kvicksilver, selen m fl). De kommer att finnas kvar i naturen för evigt. Uran, plutonium m fl ämnen förvandlas sakta (mycket sakta) men säkert till ofarligt (relativt sett) bly.

Avfallsförvaring 1,8 miljarder år

Kommer nu de bergsformationer som avses innehålla avfallet att vara stabila, så att avfallet inte "vandrar" upp till ytan?

Det finns ett praktiskt exempel som visar att så kommer att vara fallet. Och det är ett fall som bestått projektet i 1,8 miljarder år. (Hela mänsklighetens historia sträcker sig bara några tiotusental år bakåt i tiden).

I Gabon i Afrika fanns för 1,8 miljarder år sedan en naturlig kärnreaktor i en rik uranmalm. Genom medverkan av några vattenfickor i malmkroppen uppstod en kedjereaktion, i åtminstone fyra närbelägna "reaktorzoner" producerades i genomsnitt 20 kW värme under en halv miljon (?) år. När processen upphörde av sig

själv hade det bildats bl. a. 1.800 kg plutonium och 3.600 kg andra klyvningsprodukter. Allt detta har stannat på sin plats i 1,8 miljarder år. Det mesta av plutonet har avklingat nu, men de 1.800 kg som fanns har inte flyttat sig en enda centimeter.

Andra energikällor

Vi har hittills endast diskuterat avfall från kärnkraft. För att få en helhetsbild måste detta jämföras med andra energikällor. Alternativen till kärnkraft är kol och olja, eftersom vattenkraften bara kan byggas ut till en viss gräns som snart är nådd, och sol- och vindkraft ställer sig orealistiskt dyrt (mångdubbelt kostnaderna för kärnkraft, vattenkraft, olja eller kol).

Både kol och olja lämnar vid förbränningen avfallsprodukter som borde tas om hand. Men så kan man knappast sägas att det görs. En stor del av avfallet får fortsätta ut i atmosfären vid förbränningen. Istället för att gräva ned avfallet i urberget 600 meter under markytan (som vid kärnkraft) placerar man avfallet direkt i den luft vi andas. Slutförvaringen blir i människornas lungor.

I samband med olika föroreningsstudier har man även kunnat fastställa hur människan påverkas av de ämnen som ingår i de avgaser som kommer från kol- eller oljeeldade kraftverk. Det är t. o. m. så att koleldade kraftverk sprider mer radioaktivitet än kärnkraftverk. I de flesta kolfyndigheter ingår nämligen små mängder radium. Utsläppen av radium i atmosfären tillför miljön större mängder radioaktivitet än utsläppen av radioaktivitet från kärnkraftverk.

Men det rör sig i bägge fallen om utomordentligt små mängder. De kan i bägge fallen bortses från, eftersom de inte påverkar människans hälsa.

Man kan däremot inte bortse från de andra avfallsprodukterna från kol och olja.

Amerikanska forskare har beräknat att det varje år förorenas mellan 20 och 100 dödsfall i olika andningsvägssjukdomar per 1,000 MW kol-driven kraftproduktion. Det är i stor utsträckning fråga om cancer som förorenas av avgasutsläppen. Och det skall observeras att beräkningarna gjorts sedan bästa kända reningsteknik beaktats.

Det är inte bara de föroreningar som sprids i luften som förorenar problem. Det bildas även stora mängder aska och slagg vid förbränning av kol. Detta gäller särskilt vid användning av de nya effektiva reningsteknikerna med s.k. skrubbers.

Kolslaggen och kolaskan förvaras minst av allt säkert. Den staplas vanligen upp i högar, som placeras ut i tillgängliga gropar, sankmarker m.m. Där kan sedan tungmetaller m.m. urlakas och utan vidare spridas till grundvattnet.

När det gäller kol finns det ju inga möjligheter att hantera avfallet på det sätt som diskuteras för kärnkraften. Det är fråga om enorma kvantiteter. Från ett stort kärnkraftverk på 1,000 MW kommer varje år avfall på cirka ett lastbilslass storlek (i själva verket krävs emellertid sex lastbilar, eftersom avfallet placeras i tunga och skrymmande behållare). Från ett kolkraftverk i samma storlek borde 36,500 lastbilslass slagg och aska transporteras bort - utan behållare.

Vi har ovan sett att avfallet från kärnkraften i USA på tjugo år bildar en kub med sida 20 x 20 meter. Från kol bildas under samma tid - om vi antar att elproduktionen är lika stor från kol som från kärnkraft - avfall motsvarande en kropp med tjugo meters djup och 12,5 kilometers sida.

Som alla förstår är det rent fysiskt betydligt enklare att handskas med de avfallsmängder som uppstår i ett kärnkraftverk, även om de per centiliter räknat är betydligt farligare och kräver större försiktighetsmått.

En färsk kanadensisk studie, som har analyserat alla risker med energiproduktionen visar f.ö. att riskerna med solenergi och vindkraft är större än riskerna med kärnkraft. Kanadensarna har räknat med alla risker, dvs även riskerna i samband med produktion och underhåll av anläggningarna. Eftersom det för att producera en viss mängd energi krävs betydligt större (med en faktor på flera tusen) anläggningar för sol- respektive vindkraft än för kärn-

kraft blir riskerna i samband med produktion av insatsvaror i sol- och vindkraftverk så stora att de sammanlagt överstiger de samlade riskerna med kärnkraft (anläggningsarbete, uranvinning, elproduktion och avfallshandtering. (Se "Risk of Energy Production" av Herbert Inhaber, utgiven av Atomic Energy Control Board).

Sven Enberg

Kommunistisk strategi och kärnkraften

De kommunistiska staterna satsar stenhårt på utbyggnaden av kärnkraften. Där bekymras man inte av någon opinion i frågan. Vilket bl. a. resulterat i att säkerhetsåtgärderna i många fall är mycket bristfälliga. Kommer någon kärnkraftsolycka av format att inträffa, så kommer det med största sannolikhet att bli i Öst, även om det är svårt att göra några direkta sannolikhetsjämförelser.

Men de kommunistiska staterna satsar inte bara själva på kärnkraften. De satsar också på att stoppa kärnkraften i Väst. I Västtyskland finns det exempelvis ett klart klarlagt samband mellan grupper som är emot kärnkraften och olika täckorganisationer för Moskva.

Hur kan det komma sig? Förklaringen är strategisk. Sovjetledarna såg under oljekrisen 1973 hur kän-

Artikeln om kärnkraften bygger på Petr Beckmanns bok "Säkrast med kärnkraft" som utgetts av Contra förlag i samarbete med Frihetsforum. Boken kan beställas för 19:- plus sedvanlig expeditions- och portoavgift från Contra, Box 6082, 102 32 Stockholm. Boken är rikt illustrerad och mycket lättillgänglig.

sligt Väst var för ett avbrott i energitillförseln. Så länge Västs energiförsörjning bygger på olja, kan ryssarna ta ett strupgrepp och idka utpressning, om de kan kontrollera oljan i Mellanöstern, eller åtminstone genom att underblåsa konflikter och understödja priskarteller se till att oljeleveranserna "frysar in". Själva kan ryssarna under en sådan kris sitta i orubbat bo med egna oljetillgångar och ett utbyggt kärnkraftbaserat energiproduktionssystem.

Västs satsning på kärnkraft är ett hot mot denna utpressningsmöjlighet för ryssarnas del. Det är därför ett väsentligt strategiskt intresse för Sovjet att se till att kärnkraften inte blir något nämnvärt energialternativ i Väst.

NOTHÄFTET

Sovjetisk partipamp i exil i Sverige

Han var god vän med Lenin

Ernest Kolman, 95, universitetslärare i filosofi, är en av den ryska oktoberrevolutionens fäder. Under Lenin hade han hand om undervisnings- och kultursektorn. Han är den siste överlevande av Lenins personliga vänner. Han överlevde genom ett under Stalin-tiden, hade viktiga poster under Krusjtjev och tvingades i exil under Brezjnev. Nu bor han i Täby norr om Stockholm.

Fråga: Professor Kolman, ni är från Tjeckoslovakien, född i Prag, men trots det hade ni stor del i oktoberrevolutionen. Hur kommer det sig?

Kolman: År 1917 entusiasmerade mig Lenins ord, och jag rymde hemifrån, eftersom jag ville delta i denna historiska händelse. I uppbyggande av en stat där människorna var fria från det sekellånga förtrycket. Det var Lenins fasta idé, idén som fascinerade mig.

Fråga: Blev ni vän med Lenin?

Kolman: Javisst. Mer än en medarbetare blev jag en vän till honom och hans hustru Krupskaja. Jag hälsade ofta på honom i Kreml. Lenin och hans hustru bodde i tre rum, mycket modest med bara de nödvändigaste möblerna. Lenin bodde där sedan mindre än ett år, han hade kommit in i Ryssland i en bepansrad järnvägsvagn genom hela Tyskland. Berlin bröt vid revolutionen igenom på östfronten, och med östfronten eliminerad kunde man ägna hela sin styrka åt västfronten. För Lenin räckte någon månad för att organisera statskuppen. Han ville att jag skulle åta mig att sköta undervisnings- och kulturministeriet, men eftersom jag var emot byråkratin lämnade jag det och åkte till fronten.

Fråga: Kunde inte Stalin-tidens utveckling ha undvikits?

Kolman: Trotskij försökte det. Han var en strålande officer, och en talare som fick åhörarna begejstrade när han talade, något som Stalin inte lyckades med. Stalin var inåtriktad, full med komplex, även fysiska. Huvudet var imponerande, men han var spenslig och bar alltid höga stövlar. Trotskij kände till Lenins rekommendation: Stoppa Stalin. Lenin hade varnat för hans brutalitet. Men Stalin lurade alla. Trotskij sändes i exil och mördades senare. Det var i början av 30-talet. Jag skickades till Tyskland för att organisera en vänsterinriktad statskupp. Vi försökte upprätta sovjeter i Bayern, men det gick inte bra och jag återvände till Ryssland.

Fråga: Det var tiden för Visjinskij, självkritiken, massavrättningarna...

Kolman: Ja. Varje dag försvann pålitliga kamrater. Sedan öppnade jag tidningen och läste att dessa personer, vilka jag gått i god för, erkände oerhörda brott, förräderi och liknande. Jag trodde på det, som alla andra gjorde. Sedan förstod jag hur dessa erkännanden kom till: genom tortyr, med droger och neutraliserade den egna viljan och med hotelser mot familjemedlemmarna. De sa att partiet behövde erkännanden och att det var för revolutionens bästa. Tiotusentals människor likviderades på detta sätt. Det fanns en personlig faktor att hålla i minnet: Stalin såg överallt konkurrenter, som måste stoppas. De ideologiska skillnaderna räknades inte. Det som skrämde honom var personligheterna. Därför lät han, för att hindra ett militärt ingripande, i mitten av 1930-talet avrätta tiotusen av arméns bästa officerare. T. o. m. hjälten Tusjtjevskij avrättades som en bandit.

Fråga: Vilken roll spelade ni under denna tid?

Kolman: Jag hamnade i fängelse i Lubjanka. Jag fick aldrig veta varför, men jag förblev där i tre år. Lyset på dag som natt. De gav mig valfritt att äta, vilket påverkar nervsystemet. De kallade på mig en natt och förde mig till huset intill, inrikesministeriet. Ministern kom emot mig och sa: "Kamrat, vi har misstagit oss. Det har blivit ett fel." Han ringde ett samtal och ordnade ett arbete åt mig. Allt under natten.

Jag minns ett politbyråmöte. Stalin frågade de närvarande om deras åsikter. Inte ett andetag hördes. Sedan Stalin gett sin åsikt till känna hördes fullständigt och enhälligt bifall.

Fråga: Hur gick det under Krusjtjev?

Kolman: Redan efter min fängelse-tid började jag ha mina tvivel. Men Krusjtjev lämnade mig mållös när han talade om Stalins brott. Det var Krusjtjevs stora förtjänst att han gjorde det. Han var en god man. Han gjorde en del misstag, som kostade honom posten som partiledare, t. ex. att han ville avskaffa den dubbla lönen till partifunktionärerna. De blev genom det hans fiender. Jag

ledde den tekniska och vetenskapliga sektorn. Jag återvände till Tjeckoslovakien där jag varit under statskuppen med Klemens Gottwald och Rudolf Slansky. Jag attackerade Slansky och tvingades återvända till Moskva. En andra gång i Prag ledde jag den politiska vetenskapsakademien. Jag var med vid ledarskiftet när Dubcek ersatte Novotny. Jag var för Dubceks typ av kommunism. Jag återvände till Moskva och försökte förklara den tjeckoslovakiska formen av kommunism genom tidningsartiklar. Sedan kom augusti 1968 med Sovjets och satellitstaternas invasion av Tjeckoslovakien. Den mest tragiska upplevelsen i mitt liv. Jag hade inte väntat mig en invasion. Den fick mig att öppna ögonen. Jag förstod att kamraternas tal om den internationella socialismens broderskap bara var lögn. Jag ränsakade mitt eget samvete.

Fråga: Vilka blev slutsatserna?

Kolman: Slutsatserna formades i ett öppet brev till Brezjnev. Jag anklagade honom för att ha förrått idealen. De ideal jag hade kämpat för ett helt liv. Ett liv med många misstag.

Fråga: Men ett fascinerande liv. Nu skulle jag vilja fråga: Är ni fortfarande kommunist? Vad anser ni om kommunismen där den har förverkligats?

Kolman: Jag tror inte att kommunismen är möjlig. I Ryssland har den inte fungerat. Lenin talar i sin bok "Stat och revolution" om en stat utan polis, utan armé, utan förtryck. I Sovjetunionen idag finns en polis som följer medborgaren i hans mest intima sfär, det finns en armé som är den mäktigaste eller möjligen näst mäktigaste i världen. Och det finns slutligen ett förtryck av arbetarna utan föregående motsvarighet. Fackföreningarna, som borde försvara arbetarna, tillhör staten. Ni undrar: Vad berättar denne gamle man? Varför underkänner han hela sitt liv? Nå, jag säger inte att det är så. Jag förnekar ingenting. Mina besvikelser är en personlig tragedi. Jag kan påstå att jag har försökt att konstruera något nytt, i god tro och med all min kraft.

Christer Arkefors

AFGHANISTAN

I serien om kommunistiska maktövertaganden skall vi denna gång behandla en helt färsk händelse: Den kommunistiska kuppen i Afghanistan nu i våras. Av särskilt intresse är ryssarnas roll i sammanhanget.

Afghanistan är ett land som ligger mycket strategiskt. Redan under seklet låg det i centrum för stormakternas intresse. Det var då Ryssland och Storbritannien som försökte vinna det avgörande inflytandet i landet. Resultatet av motsättningarna blev en kompromiss där landet balanserade försiktigt mellan de två grannarna (Pakistan var då en del av det brittiska imperiet).

De ryska tsarernas målsättning med sin politik gentemot Afghanistan var uppenbar. De strävade efter att få tillgång till en hamn vid Indiska Oceanen och försökte i detta syfte expandera söderut. Denna expansionspolitik gick ut över en rad länder i det som idag är delar av södra Sovjetunionen (Kaukasus och Turkestan).

Tsarernas strategiska målsättningar fullföljs i stor utsträckning av ledarna för dagens Sovjet. De har under de senaste åren nått betydande framgångar då det gäller Indiska Oceanen. I Sydjemen finns flottbaser både i Aden och på ön Sokotra. Tidigare fanns en flottbas i Berbera i Somalia, men denna har övergett av ryssarna i samband med att de satsade på ett nytt intressantare kort i området: Etiopien. Ryssarna har också numera en ständig marin närvaro i Indiska Oceanen.

Mohammad Daoud

Det är mot denna strategiska bakgrund som kuppen i Afghanistan måste ses.

Den förutvarande ledaren i landet, Mohammad Daoud, var premiärminister redan 1953-1963. Under denna tid fick han besök av Krusjtjev och Bulganin, som lovade att stödja Afghanistans krav på de nordvästra provinserna i Pakistan, "Pathunistan", samtidigt som omfattande krediter beviljades. Genom årens lopp har ryssarna gett krediter på nästan 1,500 miljoner \$. Och de har varit generösa med betalningsansånd, när det fattiga landet har haft problem.

Ryssarna har också varit frikostiga med vapenleveranser, och hela den afghanistanska armén har sedan länge varit utrustad med sovjetiska vapen.

Daoud tillhörde den fåtaliga aristokratiska kringen i landet. Han var svåger med kung Zahir Shah, som störtades i en kupp 1973. Det var Daoud som ledde den kuppen, och den regering som tillträdde innehöll en rad marxister. Afghanistan närmade sig snabbt Ryssland, men blev trots detta inte något kommunistiskt land.

Daoud började emellertid så småningom komma till insikt om att landet hamnat i ett besvärande beroendeförhållande till Sovjet, och han försökte manövrera för att uppnå en mer oberoende ställning. 1976 började denna utveckling bli märkbar. Försök gjordes att ekonomiskt och politiskt knyta kontakter med OECD-länderna, och administrationen och krigsmakten började renas på kommunister.

Daoud hade också börjat öppna landet för utländska investeringar, vilket var mycket välbehövligt för att få fart på den helt efterblivna ekonomin.

Ryssarna samlar styrkorna

Helt naturligt är att Sovjet var missnöjt med denna utveckling. Afghanistan var visserligen fortfarande att betrakta som Sovjet-vänligt, men det var inte längre Sovjet-kontrollerat. De pågående utrensningarna i administrationen och krigsmakten riskerade dessutom att helt underminera ryssarnas inflytande i landet.

Det var mot den bakgrunden som ledarna i Kreml satsade på att genomföra en statskupp.

I februari 1978 skickades en grupp GRU-officerare (GRU är den militära motsvarigheten till KGB) till Kabul, Afghanistans huvudstad. De sattes i arbete under ledning av KGB-chefen på platsen, Alexander Novokretjenkov, som formellt arbetade som "rådgivare" på den sovjetiska ambassaden. Bland andra ledande ryssar fanns GRU-chefen i Kabul överste Vadim Petjenko och naturligtvis ambassadören Alexander Pesanov.

Avancerad konspiration

De ryska kuppmaakarna la upp en avancerad konspiration. Basen för denna var det den 1 januari 1965 grundade partiet Hesba Demokratik Khalke Afghanistan (Folkets demokratiska parti) under ledning av den 1917 födde Nur Muhammad Taraki. Partiet har uppgett sig ha 50,000 medlemmar, men detta måste realistiskt sett vara en kraftig överdrift. Det har sedan grundandet fungerat som landets kommunistparti.

Socialistiska rörelser har tidigare knappast över huvud taget existerat i Afghanistan. De enda anhängarna har kunnat återfinnas vid Kabuls universitet, och bland de militärer som genomgått utbildning i Sovjet.

Men det var inte så enkelt för ryssarna, att de bara kunde låta partiet ta över. Partiet splittrades nämligen i slutet av 60-talet i två fraktioner. Den radikala falangen gick under namnet "Parcham"-flygeln (Parcham betyder flagga).

Under mitten av 1970-talet utövade ryssarna så starka påtryckningar att

Före presidenten Mohamed Daoud

de två fraktionerna formellt återförenades i juni 1977, men det fanns fortfarande två klart skilda åsiktsriktningar inom partiet.

Kuppmakarna beslöt sig för att utnyttja detta förhållande. Den 17 april mördades Akhbar Khabir, ledaren för Parcham-fraktionen. Det var KGB/GRU som låg bakom detta mord. Tanken var att demonstrationer i samband med Khabirs begravning, skulle medverka till att skaka regimen. Idén är hämtad från Hitlers riksdagshusbrand, men det är ju inte första gången ryssarna hämtar inspiration från det hållet.

Daoud slog tillbaka

President Daoud genomskådade kommunisternas planer, men insåg inte hur långt Sovjet kommit i sina förberedelser av en kupp.

Polisen avslöjade att det var kommunisterna själva som mördat Khabir, och flera ledare i Parcham-fraktionen arresterades, bland dem Nur Muhammad Taraki. Till de arresterade hörde också 200 arméofficerare som deltagit i demonstrationerna i samband med Khabirs begravning.

Den planerade kuppen var nu hotad, och kuppmakarna slog till direkt, den 27 april. Kuppen blev mycket blodig.

Sammanlagt uppskattas 10.000 människor ha dödats under striderna i samband med kuppen. Efter kuppen har mellan 2.000 och 3.000 människor arresterats.

Blodbadet

När kuppmakarna, som hade stöd inom delar av krigsmakten, slog till bjöd de Daoud-trogna intensivt motstånd. I presidentpalatset stred 2.000 män ur ett elitregemente till sista man, men rebellerna hade tillgång till flyg och artilleri, vilket gjorde att palatsområdet kunde tas av rebellerna.

Anhängarna till president Daoud samlades då i en arméförläggning cirka 8 km från presidentpalatset, och det var vid den förläggningen som det avgörande slaget kom att stå. Under hela natten mellan den 27 och 28 april kom bombplan i raid efter raid för att stödja kommunisterna. Många bombraider missade målet, och bomberna hamnade i de omgivande civila omgivningarna. Antalet civila dödsoffer var i det området mycket stort, och diplomater talade efteråt om blodbad och rapporterade att man med bulldozers grävt massgravar utanför Kabul, som sedan fyllts med lastbilslast med lik.

I arméförläggningen samlades en betydande lojal styrka med tillgång till bl. a. kanoner och 200 stridsvagnar, men rebellerna kontrollerade ännu starkare enheter.

Runt om i landet mördades arméoffi-

Afghanistans strategiska läge - på Sovjets väg till Indiska Oceanen och nära de potentiella oroshärdarna Beluchistan och Pathunistan

cerare av underlydande kommunister.

På flera ställen observerade man en intensiv aktivitet från de mellan 4.000 och 7.000 sovjetiska militära rådgivarna i landet. De instruerade bl. a. piloter innan de gav sig ut på uppdrag.

Det var också inom flygvapnet som kommunisterna hade sin starkaste ställning. Ledare för kuppen var översten Abdul Qadar, ända till dess att Taraki fritagits från fängelset.

Det var också flygvapnet som låg bakom en serie mord på ledande befattningshavare inom förvaltningen och krigsmakten, för att hindra en motkupp. Bland de mördade fanns presidenten Mohammad Daoud själv. Det berättas att flera medlemmar i Daouds familj dödades inför hans ögon, och sonen begick självmord likaledes inför faderns ögon, för att inte falla i kommunisternas händer.

Bland övriga mördade kan särskilt nämnas den främste muslimske ledaren i landet; Maulan Gul Muhammad Shah Afghani.

Den nya regeringen

Följden av kuppen blev en ny regering under ledning av Nur Muhammad Taraki. Av de 21 ledamöterna är samtliga kommunister.

Första land att erkänna den nya regimen var Sovjet, och på en månad hade Afghanistan och Sovjet slutit inte mindre än 25 nya avtal. (Sådant måste vanligen förberedas långt innan). Och till Kabul har det kommit ungefär 400 nya ryska rådgivare. Tjänstemän som anses ha varit lojala mot Daoud utrensas systematiskt, och varje minister har en egen sovjetisk

Det skall här understrykas att landet har mycket få utbildade administratörer (i motsats till exempelvis det närbelägna Indien, där det finns miljontals människor med akademisk utbildning). Utrekningar innebär därför svåra återverkningar på administrationen.

Kompetensen hos de nya administratörerna uppges vara helt obefintlig, vilket innebär att de hamnar helt i händerna på sina ryska rådgivare. Bara en av de 21 ministrarna, ekonomiministern, sägs ha några fackkunskaper. Ekonomiministern har signifikativt nog skaffat dessa kunskaper i Bulgarien.

Ryssarna har också varit snabba med att flyga in militär utrustning för att ersätta den som gick förlorad i samband med striderna, bl. a. har 100 T-52 stridsvagnar levererats.

Snabbt började också propaganda om "frihet" för provinserna Pathunistan (i Pakistan) och Beluchistan (i både Pakistan och Iran). Det är helt uppenbart att ryssarna vill använda sin nya bas för att komma åt två pålitligt västvänliga regimer i området, samtidigt som man kan försöka uppnå den gamla drömmen om tillgång till Indiska Oceanen. Redan under den tidigare regimen har ryssarna som "u-hjälp" byggt betongvägar från den sovjetiska gränsen till Kabul och vidare mot såväl Pathunistan som Beluchistan.

Beträffande Beluchistan har Sovjet redan bedrivit utbildning av guerillastyrkor i Irak, och dessa kommer nu säkerligen att få skyddade basområden på afghanistanskt område.

Klas von Holst

Den ekonomiska krisen förvärras av subventionerna

Nobelpristagaren Friedrich A. Hayek är en av de främsta tänkarna när det gäller marknadsekonomin och demokratin. Hayek har många friska synpunkter på den ekonomiska krisen i västvärlden. Hayeks mest berömda bok är "Vägen till träldom" som kom ut under andra världskriget och visade att nazism och kommunism hade en i många stycken gemensam bakgrund - såväl ideologiskt som ekonomiskt.

Contra: Vad ligger ytterst bakom den ekonomiska krisen?

Hayek: En del människor tycks tro att de kan göra precis vad som helst och ändå få del av alla de förmåner som ett utvecklat samhälle kan bjuda. Men inget utvecklat samhälle kan behålla sitt välstånd särskilt länge om det ger sina medborgare en sådan frihet. Vårt relativa överflöd beror på att vi alla accepterar en form av disciplin som innebär att vi då och då tvingas göra saker som vi tycker riktigt illa om. Att byta jobb, hemort eller t.o.m. att acceptera en sänkt inkomst. Ingen har moralisk rätt att kräva del i samhällets välstånd om han/hon inte ställer upp på de spelreglerna.

Contra: Att individen måste underordna sig kollektivet?

Hayek: Nej. Men i ett system med arbetsfördelning så beror individens ekonomiska utbyte mer på vad hon sysslar med, än på hur hårt och intensivt hon går in för sin uppgift. Rätt arbetsuppgift vid rätt tidpunkt ger det bästa resultatet för individen. För att producera en vara krävs ofta att tusentals personer samverkar. Individen kan inte få en överblick som säger att det är bäst att göra den ena eller den andra saken. Det är något som marknaden talar om för individen. Den signal som talar om för individen att arbetsuppgiften måste ändras är att ersättningen inte längre är lika hög. Det gäller såväl för företag som för anställda. Ekonomisk tillväxt är förändring, och förändringen måste åstadkommas på något sätt. Det sker genom ekonomiska signaler på mark-

naden. Individen tvingas inte att behålla eller byta arbete, men de ekonomiska signalerna kan få människor att acceptera sådana förändringar.

Och de ekonomiska signalerna talar om för individen var hon gör störst nytta för samhället, var hon kan göra mest för sina medmännisko-

På marknaden kan individen byta varor och tjänster. Hon gör detta med utgångspunkt från de relativa priserna mellan olika varor och tjänster (inklusive vad hon får betalt för det egna arbetet). Genom att göra sådana byten på marknaden ger individen i sin tur information till marknaden, som vidarebefordrar denna information till alla andra individer.

Contra: Vilken mekanism är det som gör att denna information kan utnyttjas för att maximera produktionen?

Hayek: Det ena har jag redan nämnt anpassningen till förändring, något som är nödvändigt för tillväxt. Det andra är att marknaden kan få individen att fungera som en liten del i ett komplext system, som inte kan samordnas på administrativ väg, utan bara genom marknaden. Arbetstillfredsställelsen hos de många miljoner människor som till syvende og sist arbetar för att tillgodose andra - helt oönskade - människors behov, blir på ett sätt opersonlig och abstrakt. Individen vet inte hur hans arbete kommer till nytta, hon vet kanske inte ens vad varan som framställs ska användas till. Tillfredsställelsen kommer i form av det pris marknaden är berett att betala.

För att få det hela att gå ihop måste varan produceras åtminstone så billigt som andra producenter klarar av

Alla måste anstränga sig för att göra saker så billigt som möjligt.

Skillnaden mellan vad som betalas på marknaden och kostnaderna för att framställa varan - vinsten - är i själva verket ett mått på den sociala nyttan av arbetsinsatsen. Att tillverka något med förlust är ett slöseri med mänsklighetens begränsade resurser. Att tillverka med vinst är att tillföra samhället nya värden.

Contra: Men så perfekt fungerar väl inte marknaden?

Hayek: Nej. Men marknaden tar hänsyn till många fler faktorer än vi klarar av på andra sätt. Och en signal som tar hänsyn till de flesta faktorerna är bättre än ingen signal alls. Om vi har en karta över ett främmande och okänt land, så kastar vi inte bort den bara för att vi finner att den har vissa brister i detaljerna. Det är överblicken och allmängiltigheten som är det väsentliga.

Sen måste man naturligtvis också ta hänsyn till att idealbilden bara fungerar om alla får vara med på en fri marknad. Om priser och kvantiteter fastställs eller påverkas av myndigheter, genom prisregleringar, rationeringar, subventioner, specialskatter eller liknande så förvräms bilden. Då kan marknaden bli missvisande.

Contra: Monopolföretag som kontrollerar marknaden genom sin överlägsna storlek, kan väl få ungefär samma effekt som myndighetsingripanden, i form av störningar på marknaden?

Hayek: Om det är fråga om ett monopol som beror på ett företags överlägsna effektivitet, och om det är

fritt för konkurrenter att gå in på marknaden så behöver det inte ha någon negativ effekt. Man kan inte tvinga någon att göra saker och ting ännu bättre om hon redan är bäst av alla.

Stora företag är, i motsats till vad många tror, lika underordnade marknaden som små.

Contra: Vad spelar vinsten, sammanfattningsvis, för roll i systemet?

Hayek: Att låta individerna sträva efter vinst - och då räknar jag även dit högre löner - är det enda sätt på vilket individer kan tjäna andra individer som de inte känner, och ändå anpassa sina ansträngningar efter förändrade förhållanden, som inte kan observeras direkt. Det är också därför som vinsten har fått så dåligt rykte. Den tjänar inte det som är direkt synligt, även om den tjänar oss alla. Och vinsten kan uppkomma på grund av rent själviska motiv.

Men det är också själva kärnan i marknadsekonomi. Den låter individens själviska intressen tjäna intressen som är betydligt större än vad individen själv förstår.

Det är inte för att intressena är själviska som det tjänar ett högre syfte, utan för att det är individens egna intressen.

Hemligheten bakom vårt välbefinnande är att vi genom marknaden försöker minimera kostnaden för allt som produceras. Genom att använda så lite resurser som möjligt (råmaterial, arbetskraft, energi, maskiner) för en viss produktion kan resurserna friställas för annan produktion. Då kan priserna hållas nere, så att folk kan efterfråga mycket och därigenom hålla sysselsättningen uppe - samtidigt som välbefinnandet når en hög nivå.

Contra: Nu börjar det brännas, har vi inte en del av den ekonomiska krisen här, att politikerna vill maximera insatsen av arbetskraft, inte minimera resursinsatsen av arbete?

Hayek: Precis. Det har växt fram en uppfattning om att den ekonomiska politikens viktigaste uppgift är att rädda de existerande jobben. Det har utvecklats till en form av anti-ekonomi, där det går ut på att slösa bort så mycket resurser som möjligt. Det här förstärks naturligtvis genom att man mäter den offentliga sektorns produktion genom att mäta kostnaderna. Det är ju rent nonsens att ju högre kostnaderna är ju större blir produktionen.

Contra: Och subventionerna?

Hayek: Statens ansträngningar att låta arbetskraften behålla just sina nuvarande jobb, till oförändrade löner fördjupar de långsiktiga problemen. Med nuvarande löner är en stor del av produktionen olönsam, och genom subventionerna dämmer

man upp ett behov av justeringar som förr eller senare måste resultera i öppen arbetslöshet.

Det har inte blivit bättre genom att man drivit en inflationspolitik som syftar till att hålla uppe investeringarna och därmed sysselsättningen. Det har bara medfört att den nödvändiga anpassningen fördröjts och att de problem som måste lösas i förändringar som har skjutits framför oss.

Subventionerna innebär att vi förlorar den information som marknaden ger om hur varor produceras billigast. Det är så mycket lätt att vi helt förlorar kontrollen över kostnadsläget. Tekniker som fascineras över produktionsförloppet kan lätt, om de inte har en ekonomisk påskäms över sig, låta kostnaderna skena iväg till det dubbla.

Contra: Vad betyder det för landets internationella konkurrenskraft?

Hayek: Ett företag eller ett land som producerar på en marknad i konkurrens kan helt konkurreras ut från marknaden om kostnaderna stiger med bara några procent över vad marknaden kan acceptera. Då förlorar man hela intäkten från den verksamhetsgrenen.

Contra: Vad spelar planhushållningsfilosofin för roll i detta sammanhang?

Hayek: En betydande roll. Sedan länge har planhushållning attraherat många människor - av två olika skäl. För det första har man trott sig kunna uppnå en bättre och effektivare produktion, för det andra har man trott sig kunna uppnå en jämnare inkomstfördelning.

Den första förhoppningen har så småningom fått överges, eftersom ingen planeringsmyndighet någonsin förmått utnyttja alla de informationer och kunskaper som finns utspridda bland miljontals individer på ens ett tillnärmelsevis så effektivt sätt som marknaden.

Att planhushållningen inte heller tjänar det andra syftet har nu också börjat gå upp för många. För det första är det naturligtvis svårt att komma överens om vad som är en "rättvis" inkomstfördelning, men alldeles bortsett från detta är det betydligt

besvärligare att varje försök att ge individerna betalt på grundval av behov i stället för på grundval av det värde som deras insatser för medmänskorna (på marknaden) kan räknas fram till, leder till att de inte längre på ett naturligt och frivilligt sätt medverkar till att utnyttja resurserna så effektivt som är möjligt.

I detta sammanhang måste man också se på fackföreningarnas funktion. I vissa fall fungerar de som sabotörer av marknaden. Det gäller grupper som på olika sätt befinner sig i en monopolsituation och kan använda denna för utpressningssyften - att framtvunga löner över marknadsnivå.

Vårt välbefinnande bygger fortfarande i huvudsak på att vår ekonomi sköts som ett marknadssystem, i stora drag. Men samtidigt arbetar det politiska systemet för att bryta ned marknadsinslagen i systemet.

Contra: Men de anställda på en en-industriort som drabbas av nedläggning, kan inte de kallas offer för marknaden?

Hayek: Under förra århundradet fanns det på en del isolerade orter ett enda företag, och då var många anställda måhända helt i händerna på den som ägde detta företag. Men detta har helt ändrats idag, på grund av den stora rörligheten och de goda transporterna.

Men framförallt måste det sägas att människans beroende av andra människors oinskränkta makt aldrig har minskats så mycket som i samband med det kapitalistiska genombrottet under andra hälften av 1800-talet.

Jämfört med tidigare bondesamhälle innebär industrisamhället en individuell frihet för arbetarklassen som inte tidigare sett sitt motstycke.

Och denna frihet har naturligtvis vidareutvecklats idag, med allt större möjligheter till rörlighet. Men då måste också individen vara beredd att acceptera rörlighet som ett sätt att anpassa sin insats för ett föränderligt samhälle.

Redan Adam Smith insåg i slutet på 1700-talet vilken betydelse priserna hade: Priserna talar om för producenterna hur mycket råmaterial och arbete det är idé att sätta in på produktionen av en viss vara. Tyvärr förstörde David Ricardo och Karl Marx denna väsentliga insikt hos Adam Smith genom sin arbetsvärdelära. De vände upp och ned på verkligheten och menade att en varas värde avgjordes av hur stor arbetsinsats som lagts ned på den. Det är genom denna senare form av felaktigt resonemang som man kan motivera en subventionspolitik av det nu aktuella slaget även på längre sikt. Men det bygger alltså på ett grundläggande felslut.

Bokrecension

Bättre röd än död?

I förra numret av Contra medverkade författaren och förre lektorn Melker Johnsson med en artikel om "de intellektuellas ära och skam". Artikeln skall ses som en introduktion till Melker Johnssons nya bok "Bättre röd än död?" (151 sidor, Kurir-Tryck, Katrineholm, cirka pris 48:-; genom Contra 41:- och genom Bokklubben Frihetsforum 36:-).

Boken är en samling artiklar som Melker Johnsson under åren 1975 - 1978 publicerat i Katrineholms-Kuriren och Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

Undertecknad har erfarenhetsmässigt kunnat konstatera att böcker som är sammanställningar av artiklar vanligen saknar sammanhang och överblick. Det blir ofta dåligt med läsvärdet.

Med Melker Johnssons nya bok förhåller det sig emellertid på ett helt annat sätt. Det är en i alla stycken förträfflig bok, som ger ett enhetligt helhetsintryck.

Melker Johnsson lyckas förena sin djupa bildning och sin intellektuella bakgrund med praktiska problem på ett sätt som man sällan ser i svensk litteratur.

Bland de centrala problem som ges en värdefull belysning måste i första hand "debattystnaden" nämnas. Varför går det bara att framföra en typ av åsikter i den svenska kulturdebatten? Författaren berättar t. ex. hur en mycket intressant artikel ur boken ("Hur den svenska opinionen styrdes under Vietnamkriget") refuserats i fyra rikstidningar, medan en femte ville publicera den, men på villkor att vissa politiskt opassande meningar togs bort. "Det var första gången i mitt liv som jag i en tidning utsattes för censurförsök" säger författaren i sitt förord (Artikeln publicerades inte i den aktuella tidningen, eftersom Melker Johnsson vägrade att acceptera strykningarna).

Boken ger en bred politisk och idéhistorisk exposé, på ett förträffligt sätt anknuten till aktuella skeenden. Olika avsnitt behandlar bland annat revolutioner genom tiderna, deras teori och deras praktiska konsekvenser, vänsterindoktrineringen i Sverige och den snedvridna Vietnamdebatten i vårt land.

Carl G. Holm

Röster ur ruinerna

Under de sista åren som Alexander Solzjenitsyn var kvar i Sovjet arbetade han med en antologi av artiklar av ett antal sovjetiska oppositionella. Arbetet drevs tillsammans med en av Solzjenitsyns allra närmaste meningsfränder, matematikern Igor Sjafarevitj.

Den vikt som Solzjenitsyn lade vid denna antologi, och en hel del av turerna kring den (för att komma runt myndigheternas krokben) skildrar Solzjenitsyn i sin självbiografi "En kalv med eken stängades". (Wahlström & Widstrand 1975).

Sedan Wahlström & Widstrand fick ett uppenbarligen ekonomiskt mycket gynnsamt kontrakt med sovjetiska staten om förtursrätt till det mesta i modern (av staten sanktionerad) rysk litteratur, har förlaget slutat ge ut nya Solzjenitsyn-utgåvor. Den ovan nämnda antologin med titeln "Röster ur ruinerna" har således inte utkommit på Wahlström & Widstrand utan på Lindfors förlag i Köping. (280 sidor, inbunden cirka 70;-kan köpas till förmånspris från Contra; kommer även som erbjudande i Bokklubben Frihetsforum).

Det är en samling sovjetiska intellektuella som ger sin syn på Rysslands framtid. Hälsoamt är att de alla konsekvent tar avstånd från socialismen. Det är ju annars så att de oppositionella som lyfts fram i svenska massmedia (exempelvis Jaures Medvedev) talar för någon "mildare" form av socialism, med små möjligheter att kunna realiseras i verkligheten.

En av de inledande artiklarna är en historisk analys av socialismen, gjord av ovanstående Igor Sjafarevitj. Sjafarevitj visar att socialismen egentligen är en uråldrig företeelse, som sedan urminnes tider varit förenad med politisk diktatur. Sjafarevitj drar paralleller med Inkariket, Mesopotamien, olika "kättarsekter" under medeltiden osv. Han menar att dessa samhällens i grunden socialistiska system strävade efter tre saker, för att få en total kontroll över människan; att avskaffa privategendomen, att bryta upp familjebanden och att bryta ned den härskande religionen och sätta denna i statens tjänst. Det är precis samma filosofiska principer som följs av samhället i Sovjet idag, med samma dystera konsekvenser för den personliga friheten.

Solzjenitsyn har själv skrivit flera av avsnitten i antologin och han ger

i dessa avsnitt uttryck för sin i många stycken auktoritära livsåskådning. Men denna livsåskådning grundas uppenbarligen i många stycken på en synnerligen realistisk och avdramatiserad uppfattning om verkligheten i Väst. Solzjenitsyns skrivert:

"Det parlamentariska flerpartisystemet, vilket en del av oss anser vara frihetens sanna förkroppsligande, har redan existerat i århundraden i vissa västeuropeiska länder. Men dess farliga ödesdigra brister har blivit allt tydligare under de senaste årtiondena, när supermakter skakas av partistrider utan någon etisk grund; när ett litet parti kan bestämma balansen mellan två stora partier och under längre tid bestämma det egna folkets och till och med grannfolkens öden; när obegränsad debattfrihet kan fördärva ett lands motståndskraft mot någon uppdykande fara och leda till kapitulation i krig som ännu inte förlorats; när de historiska demokratierna visar sig kraftlösa då de konfronteras med en handfull hycklande terrorister. De västliga demokratierna är idag i ett tillstånd av politisk kris och andlig förvirring."

Solzjenitsyn ser alltså inte den västerländska demokratin som ett i alla stycken eftersträvanvärt ideal för det framtida Ryssland, även om han naturligtvis placerar det skyhögt över dagens sovjetiska samhällsskick. Han kan gärna tänka sig ett mer auktoritärt samhälle, även om han är till fullo klar över det auktoritära samhällets brister. Problemet är, menar Solzjenitsyn, de auktoritära regimer som inte är ansvariga inför någon. Då får man godtyckliga beslut som snabbt går över i tyranni. Solzjenitsyn tror att det skall gå att återinföra ett system där regimen är ansvarig inför Gud och på det sättet hindras från att glida över i tyranni.

Men boken innehåller inte bara filosofiska spekulationer av denna typ, utan betydande avsnitt (skrivna av Solzjenitsyn) tar upp utrikespolitiska frågor i ett strategiskt perspektiv. Det är kanske i dessa avsnitt som antologin har sina största förtjänster. Inte minst för att Solzjenitsyn i många stycken är mer Västvänlig än vad Väst själv förmått vara. Han gör upp med Västs svek mot Vietnam, Taiwan m. m.

Som avslutning kan nämnas att den aktuella frågan om tillgång till Biblar och andra religiösa skrifter belyses på ett drastiskt sätt av pseudonymen F. Korsakov. Det finns ställen, menar han, där de enda religiösa texter som varit tillgängliga för de troende har varit "citat-delarna" i anti-religiösa pamfletter. Religiösa människor har skaffat sig sådana skrifter, för att klippa ut citaten.

Klas von Holst

Tre år i Saigon

Liz Thomas är en ung engelsk sjuksköterska - hon är född 1952. Redan som fjortonåring bestöt hon sig för att hon skulle resa till Vietnam för att hjälpa folket där. Hon kunde förverkliga sina föresatser 1972 och stannade sedan i Saigon i drygt tre år. Hon fick under denna tid bl. a. uppleva det kommunistiska maktövertagandet, och fick en del erfarenheter av vad som inträffade efter detta.

Liz Thomas bland "gatans barn" i Saigon.

Hon har beskrivit sina upplevelser i boken "Tre år i Saigon", utgiven på Harriers förlag (Box 143, 162 12 Vällingby, 204 sidor). Huvuddelen av boken behandlar Liz Thomas' verksamhet som sjuksköterska och som föreståndare för ett hem för "vinddrivna flickor" under tiden före kommunisternas maktövertagande.

Hon har levt i det absoluta bottenkiktet i Vietnam, och ägnat stora insatser åt brottslingar, narkomaner, handkappade osv. För sitt helhjärtade engagemang har hon tilldelats Member of the order of the British Empire.

Det är en givande berättelse av en uppenbarligen mycket handlingskraftig och orädd ung kvinna. Den ger emellertid knappast något för den som är politiskt intresserad. De ref-handlingarna i Folketinget,

lektioner som görs i politiska frågor, något som väl torde vara ofrånkomligt i en bok vars handling tilldrar sig i Vietnam under åren 1972-1975, tyder på en genuin politisk okunnighet och ett genuint politiskt ointresse. Måhända speglar den i politiska frågor relativt väl den genomsnittlige slumminnevånarens uppfattning i politiska frågor. (Positiv till Ky, negativ till Thieu, men framförallt till Viet Cong; Thieu hade framförallt sitt stöd på den vietnamesiska landsbygden - han kom själv från en liten by i Mekongdeltat, medan Ky kom från en stadsmiljö - storstaden Hanoi).

Den korta skildringen av händelserna efter kommunisternas maktövertagande visar befolkningens i första skedet överdrivna skräck inför vad som skulle hända, den första periodens relativt milda behandling av civilbefolkningen, och den sedan alltmer skärpta attityden.

I de avslutande avsnitten skildras hur Liz Thomas' själv bevitnat "avrättningar" på gatan av ertappade människor - efter godtyckliga beslut av enskilda nordvietnamesiska soldater (När fick vi se sådana i svensk TV?) Hur många personer skickas på "omskolning" för att aldrig mer höras av, hur de prostituerade fortsätter sin verksamhet som förr, men nu får nordvietnameser som sina kunder m. m.

Sammanfattningsvis ger boken en väl läsvärd, men politiskt helt ointressant skildring av livet i Saigon före och efter kommunisternas maktövertagande.

Tyvärr förstörs en del av läsglädjen av en fullständigt inkompetent översättning. Den som är duktig i engelska kan emellertid rekonstruera originaltexten på många underliga ställen.

Klas von Holst

Om socialvård

John Görnebrand är socialchef i Simrishamn. Han är också ordförande i partiet "Centrumdemokraterna", som i valet 1976 samlade cirka 1.500 röster (störst av de "okända partierna"). Centrumdemokraterna har lånat både namn och en stor del av sitt program från sin danska motsvarighet under ledning av den för några år sedan avhoppade socialdemokraten Erhard Jacobsen. Det kan sägas vara en mer seriös och försiktig framtoning av Mogens Glistrups politik. I Danmarks komplicerade partipolitiska läge spelar Centrumdemokraterna en väsentlig roll i kompromissför-

JAG VAR FÅNGE I SOVJET

av Mogens Carlsson

"Ytterst intressant...lästlöst och råppt skriven" tyckte Handelsstidningen.

190 sidor. Bokhandelspris 45:-. Vårt pris 36:-.

Contra, Box 6082, 102 32 STHLM Postgiro 85 95 89 - 4

Men vi ska inte behandla Centrumdemokraterna i detta sammanhang, utan istället titta på två böcker om socialpolitik, som författats av partiledaren Görnebrand.

De två böckerna har utgetts av Grafiska förlag i Simrishamn (Box 36, 272 01 Simrishamn) och kostar 32:- styck. De heter "Socialfall är vi allihopa" (92 s) respektive "Socialbyråkrati" (131 s). Titlarna säger egentligen inte riktigt vad böckerna handlar om.

Det är två mycket lika böcker, som till stor del bygger på beskrivningar av olika "fall" som Görnebrand hanterat under sin verksamhet som socialchef. I mycket stor utsträckning rör det sig om alkoholmissbrukare.

Skildringen av de olika fallen är personligt hållen och medryckande för den som är intresserad av sociala frågor. Men den som väntar sig analys och förslag från en partiledare letar förgäves. Det enda som diskuteras på åtgärdsidan är att släppa alkoholen fri (som i Danmark) och därmed avdramatisera alkoholbruket och på detta sätt långsiktigt medverka till en minskning av alkoholmissbruket. Detta är helt säkert en förnuftig synpunkt, men den underbyggs på inget sätt av det material som presenteras i böckerna. Den läggs dit som ett helt fristående tyckande från Görnebrand.

En intressant punkt i boken "Socialbyråkrati" är sammanställningen över de normer som tillämpas för minimistandard i socialvården. Författaren visar med ett räkneexempel att han själv - socialchefen - enligt dessa normer borde vara berättigad till socialhjälp. En följd av straffbeskattningen av ensamförsörjare enligt författarens mening.

För den som vill få en personligt hållen inblick i hur socialvården fungerar kan boken rekommenderas, men läsaren skall inte vänta sig någon analys eller några generella slutsatser.

Oskar Bengtsson

notiser- utlandet

FÖRSTE PRESIDENTKANDIDATEN

Först att anmäla sig som presidentkandidat i USA till valet 1980 var kongressmannen Philip Crane, 47. Contras Washington-korrespondent är medhjälpare till Crane i kongressen, och Crane har vid ett tillfälle läst in en artikel från Contra i kongressens protokoll "Congressional Record". Vi önskar honom naturligtvis mot denna bakgrund all framgång, även om utsikterna att han skall bli vald till president realistiskt sett är små.

LÖNTAGARFONDER ELLER...

"Fackföreningsrörelsen är regimens lydiga redskap. Man kan tala om en sorts korporativism där statsmakten, näringslivet och den fackliga rörelsen har flutit samman i en intressegemenskap som naturligtvis går ut över arbetarna."

Det är inte något borgerligt angrepp på löntagarfonder utan ett kritiskt reportage från Singapore som publicerats i Metallarbetaren, av tidningens medarbetare Ewa Turcs.

LITAUISK BEFRIELSE RÖRELSE

Litauens Revolutionära nationalråd, Kommittén för mänskliga rättigheter, den litauiska avdelningen av Amnesty International, Frihetskamparnas Förbund och Fria litauiska kommunistpartiet har gått samman i "Litauens Revolutionära Befrielsefront" (LRIF). LRIF utger tidskriften Varpas som "samizdat". I tidskriftens april-nummer heter det att tiden är mogen "för oss att tillsammans med våra estniska och lettiska bröder ta upp kampen för våra och andra människors liv."

Tidigare oppositionella rörelser i Litauen har till stor del byggts på den katolska kyrkan eller nationella strömningar. Det är för första gången som en rent politiskt orienterad oppositionsgrupp i denna storlek kommit till västvärldens kännedom. (ELTA-press, Rom)

SOVJET TAR ÖVER

Sovjet har nu direkt tagit över en del av det militära ansvaret för de kommunistiska styrkorna i Angola från kubanerna. Inte mindre än 11 sovjetiska generaler har tagit över nyckelposter i Angolas flotta, flygvapen och underrättelsetjänst. Samtidigt har Östtyskar tagit hand om landets kommunikationsapparat, både då det gäller civila och militära transporter.

(Daily Telegraph, London)

FÖRBJUDET I HELSINGFORS

Enligt finsk lagstiftning skall polisen bara ta emot anmälningar om demonstrationer. I vissa fall kan polisen ha rätt att omdirigera demonstrationer. Någon tillståndsprövning är det dock inte fråga om.

När det gäller demonstrationer mot Sovjet kan verkligheten dock vara helt annan än lagen. Polisen lät nyligen förbjuda en planerad demonstration till förmån för Ludmilla Agapova utanför den sovjetiska ambassaden. Motivet för förbudet var att "särskilda trafikregler gäller utanför ambassader" och att "stadens gräsmattor kan bli nötta".

Utanför amerikanska ambassaden tycks dock inte trafiken och gräset vara lika känsliga. Åtminstone inte i Helsingforspolisens ögon.

PRIVAT ELLER STATLIGT?

John Moore, som är brittisk parlamentsledamot, gjorde nyligen en jämförelse mellan det i huvudsak statliga elproduktionssystemet i England och Wales och det i huvudsak privata systemet i Kalifornien, Pennsylvania och New York. Bägge områdena har ungefär 50 miljoner invånare.

Den statliga brittiska elindustrin behöver för att klara sina uppgifter 172,483 anställda. I USA klaras det av med 73,046 anställda. I Storbritannien är produktionen 211 TWh, i de tre staterna 268 TWh. Produktionen per anställd är således tre gånger så hög i det privata företaget.

Men vi har inte kommit till den egentliga poängen än. De amerikanska kraftbolagen betalade 5,25 miljarder i skatt mellan åren 1970 och 1975. Men de nationaliserade företagen i Storbritannien krävde under samma period 920 miljoner i subventioner (bägge beloppen är räknade i U.S. \$). Harry Jones

GAMLA TONGÅNGAR

Som klippt från en tysk tidning i slutet av trettioalet var en artikel i den sovjetiska tidningen "Sovjetskaja Belorossija" (Sovjetvitryssland) i juni i år. Tidningen angrep judendomen och sionismen och menade att dessa kämpade för världsherravälde. Enligt tidningen räcker det inte för judarna att få rätt att utvandri till Israel, de strävar också efter att i varje land hålla kvar en judisk minoritetsgrupp, som kan kontrollera stat och ekonomi i landet i fråga. (Intern Informationen, Interlaken)

FÖRETAGEN PROTESTERAR MOT APARTHEID

Vita företagsledare i Sydafrika blir alltmer kritiska mot apartheidpolitiken. En ledande företagarorganisation har nyligen krävt att regeringen ska undanta Johannesburg från raslagarna. Motiven är ekonomiska. 70% av dem som bor inom en 25 km cirkel runt centrum är svarta. Fler-talet butiker, restauranger, hotell, biografier etc är öppna för såväl svarta som vita. Men enligt lag måste toaletter på dessa etablissemang fortfarande vara segregerade. Att söka dispens är besvärligt och dyrbart.

För att integrera restauranger, hotell och biografier krävs också tillstånd (som dock är betydligt enklare att få än "toalett-tillstånden"), och nu begär alltför företag sådana tillstånd. Allteftersom alltför svarta har råd med de tjänster det rör sig om så har det blivit alltför dåliga affärer att driva segregerade företag inom dessa branscher.

(Reason, Santa Barbara)

ÖSTTYSKLAND OCH TERRORISMEN

Västerländska underrättelsekällor anser sig nu ha belegg för att terrorgruppen "Söner från södra Libanon", som bl. a. gjort sig beryktad genom attacker mot El Al på Orly-flygfältet i Paris nyligen (terroristerna sköts till döds av säkerhetsvakterna) och mordet på en fransk FN-soldat i Libanon, styrs från Libyen. Men det är inte Khadaffis egen regim som har kontrollen, utan det är den östtyska säkerhetstjänstens representant i Tripoli som anses samordna terrorismen i Västeuropa. Samordningen sker från baser och utbildningsläger i Tjeckoslovakien, Bulgarien och Sydjemen.

PLO UTBILDAR

Den palestinska terrororganisationen PLO, som ekonomiskt stöds av bl. a. Libyen och praktiskt av Moskva, utbildar inte bara sina egna terrorister. En färsk amerikansk underrättelserapport avslöjar att 12 kända västtyska terrorister genomgått utbildning i PLO:s utbildningsläger i Sydjemen. Sammanlagt har terroristorganisationer i 14 länder fått stöd från PLO.

(The Economist, London)

BIDRAG TILL PROPAGANDARESA

Helsingfors stadsstyrelse beslutade nyligen med röstsiffrorna 12-3 att anslå 18,000 mark för finansiera de politiska ungdomsorganisationernas deltagande i den kommunistiska "världsyngdomsfestivalen" i Havanna. (Express, Helsingfors)

SVÅRT FÖR SOVJETISKA BILISTER

Det är inte lätt för privata bilister i Sovjet. För att köpa en bil krävs ungefär fyra årslöner och motsvarande tid i kö (betalning redan vid köns början). När bilisten äntligen fått sitt efterlängtnade fordon är det dock inte alltid som han kan använda det. Antalet bilreparationsverkstäder kontrolleras av staten och hålls på en alltför låg nivå. Den otroliga inkompetensen gör inte saken bättre. Men det öppnar lysande möjligheter för "svarta verkstäder".

Det sovjetiska fackföreningsorganet Trud berättade i sitt nummer från den 11 maj 1978 om missförhållanden i verkstäder i Sverdlovsk-området.

Kunder kan få räkningar för reparation av 15 (!) dörrar i en vanlig personbil. En kund som lämnat in sin bil för att en av dörrarna inte gick att stänga ordentligt fick efter två månader (!) tillbaka sin bil och en räkning på reparation av sex dörrar och inmonterande av nio nya. "Men min bil har bara fyra dörrar" protesterade han. Verkstadsföreståndaren gratulerade honom till hans goda observationsförmåga och tog hand om pengarna. (A ntagligen användes "överskottsdörrarna" till olika mygelarbeten till verkstadspersonalens goda vänner, partipampar etc.)

En annan kund var av med sin bil i fem månader och fick sedan en räkning på 1834 rubel, dvs en ordinarie årslön. Han protesterade och sa att de flesta av de saker som åtgärdats enligt den långa specifikationen hade fungerat utmärkt innan bilen lämnades in på verkstaden. I det fallet lyckades kunden faktiskt pressa ned priset något.

Det var bara två exempel i en lång rad som visar hur det kan gå till i en bilverkstad i Sovjet. Historien upptäcktes först sedan två inlämnade bilar försvunnit helt och hållet, och den bestulne kunden upptäckt att hans bil tagits om hand av verkstadschefen för privat bruk.

När det går till så i de statliga bilverkstäderna är det inte svårt att förstå att privata "svarta" verkstäder växer upp på många ställen.
(Soviet Analyst, Richmond)

INVASIONEN I ZAIRE

Två intressanta informationer om den s.k. rebellinvasionen i Shaba-provinsen i Zaire tidigare i år:

1) Ryssarna köpte i början av året upp så mycket kobolt de kunde på världsmarknaden. Efter invasionen i Shaba-provinsen rusade koboltpriserna upp i höjden och ryssarna kunde inkassera fantastiska vinster. Ryssarnas inköp var knappast någon tillfällighet.

2) Premiärministern Leo Tindemans i Belgien har berättat följande: "Många överlevande belgier hörde

såväl vita som svarta 'rebeller' tala spanska. Barnsoldater på mellan 14 och 18 år skrek kommunistiska slagord till de europeer som tillfångatogs, och de unga soldaterna var synnerligen skickliga med sina automatvapen. Man måste vara mycket naiv för att kunna tro att inga utomafrikanska makter var inblandade i invasionen."

(Europa-Bericht, München)

KAMPEN MOT FATTIGDOMEN

I Indien har regeringen under decennierna kämpat mot fattigdomen i landet - i stor utsträckning förgäves. Den nya högerregeringen har satt igång ett nytt program, som åtminstone inledningsvis verkar nå vissa resultat. Programmet genomförs i delstaten Rajastan, där Janatapartiet har en stabil majoritet.

I Rajastan drivs det s.k. Antodaja-programmet, som går ut på att man letar rätt på de fem fattigaste familjerna i varje by och försöker göra dem självförsörjande på en rimlig levnadsnivå. När detta är avklarat går man vidare till de fem familjer som kommer närmast o. s. v.

Fördelen med Antodaja-programmet är att det inte, i motsats till exempelvis en jordreform, bryter sönder hela byns struktur. Det riskerar heller aldrig att stöta på motstånd från rika jordägare eller andra som kan bli förfördelade i andra program. Kostnaderna är också låga. Det kostar bara 20 mil kronor att ta hand om de 15.000 fattigaste familjerna i delstaten.

Sätten att ta hand om familjerna är olika. Ibland försöker man med utveckling av "småföretagande" som vävning, stenbrytning eller uppfostran av höns. I mån av möjlighet

hjälpes man också till med att bryta land för nytt åkerbruk (eller utnyttja sådant som nu inte utnyttjas effektivt). Bankerna övertalas att lämna lån utan säkerhet för brunnborrning, pumpinstallationer och liknande.
(The Economist, London)

FRÅMGÅNGAR

Den chilenska regeringen gör, enligt egen utsägo, stora framsteg i kampen mot inflationen. Under Allendes sista år vid makten var inflationen 508%. 1974 sjönk den till 376%, 1975 341%, 1976 174%, och 1977 blev inflationen bara futtiga 63½%...

POLITISKA FÅNGAR I SYDVIENTNAM

Det uppskattas nu finnas 800.000 politiska fångar i Sydvietnam. 400.000 av dessa tillhörde oppositionen mot president Thieu, varav många var kommunister. 200.000 av de politiska fångarna var officerare och tjänstemän under Thiens tid, och 200.000 var kommunister som övergav Viet Cong för syd-sidan under krigets lopp. Ungefär 40.000 av fångarna finns i Saigon och tortyr förekommer ofta.

Bland mer prominenta kommunister bland fångarna kan nämnas Nguyen Van Hieu, som varit medlem i kommunistpartiet i 30 år, ansetts vara en av de huvudansvariga bakom Têt-offensiven 1968 och chef för "PRR:s" delegation vid Paris-förhandlingarna 1973. I fängelse sitter Ton That Duong Ky, som tidigare var vice ordförande för FNL. För PRR:s "utrikesminister" den i Sverige mycket kända "Madame Binh" (Nguyen Thi Binh) är förhållandet okänt. Hon är sedan några månader "försvunnen".
(Magistère Information, Bonsecours)

Marxismen i arbete. Politiska motståndare till kommunistregimen i Angola arkebuseras. (Sverige har Angola som "huvudmottagarland" för u-landsbistånd).

HÖGERSEGER I PERU

Valen i Peru den 18 juni har knäppt observerats i svenska massmedia. Orsaken är enkel. En starkt vänsterorienterad militärdiktatur har fallit och folket ger i demokratiska val högerseger. Det passar knappast in i den allmänna mytbildningen om Latinamerika. Och då är det naturligtvis bäst att hålla inne med informationerna.

1968 tog den vänsterorienterade generalen Velasco Alvarado makten från en civil regim i Peru. 1975 när landet stod inför ekonomiskt sammanbrott avsattes Velasco av andra, mer högerorienterade grupper inom krigsmakten.

Velascos tankar framfördes i det val som hölls i Peru i juni av 'revolutionära socialistpartiet'. Under ledning av generalen Rodriguez gjordes ett fullständigt fiasko när de ställdes inför folket. Rodriguez fick 13% av rösterna. Andra vänsterpartier fick sammanlagt 17%. Det var dels kommunistpartiet (6%) och dels Arbetarnas, Böndernas och Studenternas Front som fick 11%. De armén närstående vänsterpartierna samlade alltså sammanlagt bara 30% av rösterna.

Vinnarna var framförallt att finna i det högerorienterade partiet Apra (Amerikanska revolutionära folkpartiet) under ledning av den 82-åriga Victor Haya de la Torre. Haya de la Torre är starkt fiendlig mot armén och mot de reformer i socialistisk riktning som genomförts under de tio åren av arméstyre.

Näst största parti blev Kristna Folkpartiet under ledning av Luis Bedoya. Partiet som grundades så sent som nio månader före valet var den stora överraskningen med 26% av rösterna. Bedoya har själv arbetat i Limas hamn och har stöd av arbetarna i städerna. Kristna folkpartiet fick majoritet i Perus tre största städer. Bedoya anses vara kraftigt högerorienterad och satsar på utveckling i den privata industrin och genom utländska investeringar.

RYSK PROTEST

Den 25 maj avslöjade amerikanska ambassaden i Moskva sovjetisk avlyssning. Amerikanerna följde ett schakt med ledningar och avslöjade t. o. m. en ryss som satt och kontrollerade den tekniska utrustningen i en närbelägen fastighet.

Ryssarnas reaktion på de amerikanska protesterna mot avlyssningen? En kraftfull protest mot att amerikanerna "olagligt" följt upp ledningarna in på en fastighet som ägs av sovjetiska staten... (The Economist, London)

SPIONAVSLÖJARE ÅTALAD

Peter Worthington och Douglas Greighton i Toronto i Kanada har åtalats för att de i tidningen Toronto Sun publicerat hemliga uppgifter. Bakgrunden till åtalet är att Worthington skrev en ledarkommentar där han kritiserade premiärministern Trudeau för att denne tog för lätt på det sovjetiska hotet mot kanadensiska intressen. Som argument för sina åsikter refererade Worthington en hemlig promemoria som redogjorde för sovjetiska spioner som avslöjats i Kanada under senare år. Worthington menade att det var angeläget att allmänheten kände till vilka metoder ryssarna använder, så att de inte lockas i fällan. Det tycker inte myndigheterna. (AIM Report, Washington)

NEDERLÄNDERNA OCH SVERIGE

Det finns egentligen bara ett land i Europa som kan jämföras med Sverige då det gäller socialt välfärdsystem, höga skatter, vänsterorienterad u-landspolitik och "liberal" kriminalvård, det är Nederländerna.

Syn för sägen ger rapporten att de tre i Nederländerna fångna tyska terroristerna Folkerts, Wackernagel och Schneider flugits runt med helikopter på "utflykter" för att motbevisa påståenden om "isoleringsstyr". Det är landets justitieminister de Ruiter som själv ordnat med detta av "humanitära skäl". (Student, Würzburg)

KIDNAPPNINGAR TILL JUGOSLAVIEN

Det skrivs mycket om västerländska terroristgruppers kidnappningar av mer eller mindre prominenta personer i Väst. Det är däremot helt tyst i pressen när exempelvis den jugoslaviska säkerhetstjänsten UDBA kidnappar personer i Väst och sedan för dem till Jugoslavien. Två sådana fall har inträffat under senare tid: 54-åriga Mileta Petrovic kidnappades strax utanför Zürich i Schweiz och fördes till Belgrad. Själva kidnappningen uppges ha skett på "entreprenad" av en italiensk terroristgrupp. Strax därefter kidnappades även Petrovics medarbetare Bogdan Jovovic. (Intern Informationen, Interlaken)

NYTT MORD PÅ KROAT-LEDARE

Den kroatiska exilledaren och antikommunisten Jozo Orec, 40 år, har mördats i Johannesburg i Sydafrika. Mördarna var agenter i den jugoslaviska säkerhetstjänsten UDBA, och har identifierats som Vladimir Pavlic och Banko Cucukovic. De lyckades ta sig ur landet utan att bli gripna och befinner sig nu i Jugoslavien. (Intern Informationen, Interlaken)

U-HJÄLP

OECD, den ekonomiska samarbetsorganisationen för Västeuropa (inkl. Sverige), USA, Kanada och Japan rapporterar att EG-länderna årligen ger sju gånger så mycket u-hjälp som alla socialistiska länder tillsammans. Och då räknas ändå ryssarnas vapenleveranser som u-hjälp...

HELSINGFORS-GRUPPEN

Den i Moskva bildade gruppen för övervakning av Helsingfors-avtalet bestod ursprungligen av nio personer. Samtliga dessa, med undantag för Andrej Sacharova hustru Jelena Sacharova-Bonner, har arresterats eller utvisats från landet. Gruppen lever dock vidare, eftersom den ständigt får nya medlemmar.

STREJK I JUGOSLAVIEN

I slutet av februari strejkade arbetarna vid Sloveniens (Jugoslavien) största järnverk. De krävde högre löner, och återgick till arbetet först sedan höga kommunistpartifunktionärer utlovat detta liksom strafffrihet för den "olagliga" strejken. (Intern Informationen, Interlaken)

MOTSTÅND I LITAUEN

Den 19-åriga litauiske studenten Romas Grigas förde tillsammans med fyra andra studenter bort Lenin-bysten från huvudpostkontoret i Litauens huvudstad Vilnius. Bysten kastades i floden Neris. Grigas har nu förts till en "psykiatrisk" klinik. (Intern Informationen, Interlaken)

PLANEKONOMIS MYSTERIER

Den polska ekonomiska tidskriften "Zycie Gospodarze" uppger att ett polskt företag framställer en vara, på vars förpackning man kan läsa att förpackningen endast får öppnas sedan man förvissat sig om att innehållet är fullständigt. Vid reklamationer skall förpackningen återställas oöppnad.

POLITISKA DOMAR I SOVJET

INVASIONEN I TJECKOSLOVAKIEN

Det står inget att läsa om dessa händelser (domarna mot Orlov, Sjtjarskij m. fl., tioårsminnet av invasionen i Tjeckoslovakien) i detta nummer av Contra. Det beror helt enkelt på att massmedia i övrigt för en gångs skull skött sig bra. Contras uppgift är att ge den information som inte når fram på annat sätt. Och därför blir det inget om de ovan nämnda händelserna. Varje nummer tvingas vi dessvärre av utrymmebrist avstå från alltför mycket annat som är av intresse.

notiser Sverige

Snyggare och mer lättläst Contra

Contra har träffat avtal om inköp av en mindre fotosättningsmaskin, som ska möjliggöra att vi framöver kan ge våra läsare en mer lättläst och typografiskt mer tilltalande produkt. Denna lilla notis är liksom en del ingresser och Allan Brownfelds rapport från Washington i detta nummer satta på leverantörens demonstrations-exemplar. I början kommer vi helt naturligt att göra en hel del misstag, men vi räknar med att vi på sikt ska kunna uppnå en betydande förbättring.

Maskinen kommer också att användas för sättning av böcker på Contras förlag, vilket kommer att innebära en avsevärd kostnadsminskning.

I inledningsskedet innebär emellertid den nya maskinen en besvärlig ekonomisk och finansiell belastning, trots att den är köpt på tre års avbetalning. En förutsättning för att vi ska klara kontantinsats, räntor och amorteringar, är ett extra generöst stöd från Contras läsare i samband med denna anskaffning.

BEREST MAJOR

Den ökände majoren Sture Karlsson från Visby (som bl a medarbetat i KPML(r):s tidning Proletären) har gjort en längre resa med en minibus. Den har bl a. resulterat i en artikel om situationen i Zaire, som publicerats i vpk-tidningen "Ny Dag". Från Zaire fortsatte Sture Karlsson med båt till Luanda, huvudstaden i Angola (att köra dit från Zaire är omöjligt p g r a den anti-kommunistiska guerrillans verksamhet i de norra delarna av Angola). När Sture Karlsson (tillsammans med samsänboende kvinna) kom till Luanda placerade han sin minibus i närheten av en militärförläggning, vilket fick polisen att rycka ut. De två tänkte nämligen övernatta i bussen, och utgångsförbud råder i Luanda om nätterna. Efter diverse förvecklingar blev Sture Karlsson avvisad från Angola, och tvangs lämna landet med båt (trots att han själv ville köra vidare söderut). Han fortsatte till Mozambique.

Vad som kanske är mest anmärkningsvärt med hela historien är att Sture Karlsson av svenska SIDA fått stipendium för att "studera krigsmakten i Angola".

(Ny Dag och Dagens Nyheter)

STATSSTÖD TILL SOCIALISTER

I förra numret av Contra redovisade vi utförligt hur staten genom bidrag påverkar åsiktsbildningen i landet. Framförallt stöds olika socialistiska organisationer. Det som presenterades i den artikeln får ytterligare belysning i en ny statlig utredning om u-landsinformatiön (SOU 1977:73). En uppdelning av bidragen till u-landsinformatiön visar följande:

	mkr	%
(s) närstående	3,9	47
övr. partier närstående	1,3	16
lönt. org (utom LO)	1,5	18
övr. organisationer	1,6	19
	8,3	100

Bidragen avser studieförbund och bland "övriga organisationer" märks framförallt kyrkliga organisationer.

BIDRAG TILL KPML(r)

I Göteborg tycker man tydligen inte att det räcker med det statliga stödet till KPML(r):s tidning Proletären (650.000 kronor per år). Kommunen skall också göra sitt, och det sker genom stöd till KPML(r):s egen fotbolls- och handbolls-förening Proletären FF. Föreningen planerar en klubbstuga för 1,2 miljoner kronor (!) Fritidsnämnden i Göteborg har föreslagit att kommunen ska låna ut 200.000 kronor och därutöver ställa borgen för 500.000 kronor. Proletären FF tycker att det är för sält tilltaget och vill att kommunstyrelsen skall bevilja åtminstone 750.000 kronor med hänvisning "till projektets sociala betydelse".

(Göteborgs-Posten)

SNART FÅR INGEN BO PÅ LANDSBYGDEN

Det blir allt besvärligare att få tillstånd att bygga hus på landsbygden. Det är snart bara lantbrukare som får bygga för permanentboende på landet. Kommunerna (dvs kommunalpamparna) tycker att det blir för dyrt att betala skolskjutsar m.m. in till de nya fina skolorna i städerna... En ny slags livegenskap införs på smygvägar. En variant av samma utveckling är det när Eskilstuna kommun vägrar byggnadstillstånd för att två villor ser alltför "utländska" ut för att få byggas på landet. Några ledamöter i nämnden förfasade sig över att husen såg engelska ut, medan andra menade att samma hus såg alltför italienska ut för att kunna placeras i den sörmäländska landsbygden.

(Eskilstuna-Kuriren)

KOMMUNALSTÖD TILL SOCIALISTER

Intressanta iakttagelser om stöd kan göras också kommunalt. Från Norrbotten, som är helt (s)-dominerat politiskt, kommer följande jämförelse mellan det (s) närstående studieförbundet ABF och det (m) närstående studieförbundet Medborgarskolan. Siffrorna avser redovisningsåret 1977-78 och tar upp kommunalt stöd till respektive organisationer:

Bođen

ABF	398.000	21:06
Medb. sk.	25.000	4:03

Jöckmökk

ABF	210.000	52:87
Medb. sk.	11.000	12:46

Luleå

ABF	815.000	27:89
Medb. sk.	230.000	12:03

Haparanda

ABF	175.000	36:53
Medb. sk.	75.000	9:20

Den första kolumnen avser det sammanlagda bidraget i kronor, den andra kolumnen avser samma bidrag fördelat på antalet studietimmar som studieförbundet i fråga redovisat. I Haparanda, där Medborgarskolan haft 70% fler studietimmar än ABF får ABF likväl 133% mer i kommunala bidrag.

(Norrbottens-Kuriren, Luleå)

HÖGRE INKOMST GER MER SOCIALHJÄLP

Hushåll med mer än 100.000 i inkomst efter skatt (!) får mest i socialhjälp enligt en färsk undersökning från Statistiska Centralbyrån. Vart hundrade hushåll med en nettoinkomst på över 100.000 kronor fick socialhjälp med i genomsnitt 17.000 kronor per år. Det innebär 170 kronor per hushåll i inkomstgruppen. I inkomstgruppen 10.000 till 20.000 kronor var motsvarande siffra hälften så hög, 85 kronor.

(Västerbottens-Kuriren, Umeå)

SIDA GER STIPENDIER

Stipendier från SIDA har nyligen utdelats till 30 personer. Det sammanlagda beloppet är på 400.000 kronor. Stipendierna avser studier i u-hjälpsfrågor. Bland beviljade stipendier finns: insamling av material om en familj i Kashmir, studier av arbetslivsproblem i Kina, studier av sjukvård i Vietnam, studier av den internationella läkemedelsindustrins marknadsföring i Nigeria och Guinea-Bissau, studier av teaterlivet i Venezuela, Indien, Kenya, Nigeria och Senegal. Övan nämnda projekt har beviljats mellan 10.000 och 20.000 kronor per styck. Den man som ville studera u-ländernas behov av "förenklad teknik" fick dock nöja sig med en enda tusenlapp...

WASHINGTON:

Revolt mot skattetrycket

I en folkomröstning i Kalifornien nyligen beslöts om en sänkning av fastighetsskatten. Detta omröstningsresultat är betydligt mer än en fråga om skattesänkningar menar Contras Washington-korrespondent Allan C. Brownfeld.

De kaliforniska väljarnas beslut att minska sina fastighetsskatter välkomnas av alla amerikanska skattebetalare som oroas av den växande regeringsbyråkratien, inflationen och den sjunkande levnadsstandarden.

Varför var det i Kalifornien som väljarnas vrede över fastighetsskatterna tog sig detta massiva uttryck i protest mot statliga utgifter? Svaret är uppenbart om man betänker väljarnas egna erfarenheter under de senaste veckorna:

*Ågaren till ett ranchliknande hus på Palos Verdes-halvön i sydvästra Los Angeles fann sin fastighetsskatt ökad från 1.200\$ 1977 till 5.000\$ 1978. Ågaren köpte huset för två år sedan för 125.000\$. Jämförbara hus i grannskapet säljs nu för mer än 175.000\$.

*I västra Hollywood belastades ett hus som köptes 1977 med årliga skatter på 3.700\$. En ny fastighetstaxering ökade skatten till 7.000\$.

*I Woodland Hills i den västra änden av medelklassområdet San Fernando Valley belastades ett hus som köptes förra sommaren med fastighets-skatter på 1.900\$. Den nya skatteräkningen innan antagandet av Proposition 13 var på 4.100\$.

Kalifornien är knappast ensam om att oroas över stigande skatter. Tjugotre delstatsparlament har begärt ett tillägg till författningen om förbud mot undanskott i den federala budgeten. Väljarna i Tennessee beslöt i mars att begränsa tillväxten i delstatens utgifter. Liknande förslag förväntas komma upp till novembervalen i Michigan och Colorado.

När ekonomen Milton Friedman diskuterade innebörden av omröstningen i Kalifornien noterade han: "Att väljarna vår mest folkrika stat har antagit Proposition 13 har gett en extra skjuts

åt den gräsrotsrörelse som började i den delstaten för fem år sedan...Vi måste emellertid komma ihåg att skattebegränsningslagar inte är universalkurer: de är tillfälliga lindringar. Det verkliga problemet för framtiden är hur vi ska kunna stoppa tillväxten i den offentliga sektorns utgifter. Förslag om begränsningar i skatterna är ett sätt att hålla tillbaka tidvattenvågen intill dess att den allmänna opinionen rör sig i den riktning som anses vara önskvärd av dem som tror på en begränsning i den offentliga sektorn. Min egen uppfattning är att vi ser en allmän utveckling i riktning mot en grundläggande filosofi att det skall finnas en fast gräns för hur mycket det allmänna får göra av med."

De politiker som varnar för drastiska nedskärningar i det allmänna tjänster - som exempelvis skolor, polis, brandförsvaret osv. - om skatter och utgifter minskas ljuger helt enkelt för det amerikanska folket. Faktum är att det mesta av våra skattepengar inte går till allmänna tjänster utan till olika former av bidrag.

Se på några regeringsprogram för olika sorters bidrag från en medborgargrupp till en annan:

*5,4 miljarder \$ i livsmedelskuponger.

*5,7 miljarder \$ i socialhjälp. Det finns familjer som får bidrag till "familjer med vanlottade barn" för tredje generationen.

*Det finns mer än 180 program från den federala regeringen - program som överför pengar från skattebetalarna och ger dem till människor som prioriteras av politikerna. Sammanlagt 248 miljarder \$ kommer att överföras på detta sätt under 1978.

Joan Beck, som skriver i Chicago Tribune diskuterade detta förhållande och påpekade att

Uncle Sam har förvandlats till Robin Hood. Hon sa att pengar togs från de "rika" och gavs till de "fattiga". I dag är det emellertid så att de "rika" i huvudsak är den hårt arbetande medelklassen, medan de "fattiga" inte nödvändigtvis är de fattiga eller behövande. "De flesta av oss" skrev hon "avsåg aldrig att göra om Washington till Sherwood-skogen där våra fickor kunde tömmas på sitt innehåll utan vidare... Denna massiva inkomstöverföring har ändrat själva innebörden av det allmänna. Att ta in så många miljarder i skatter innebär med nödvändighet att man måste snoka i våra privatliv och konfiskera inkomster som annars skulle ha kunnat användas för angelägna sociala ändamål."

Den amerikanska medelklassen ser sin levnadsstandard minska varje år som en följd av skatter och inflation. Människorna tjänar mer pengar än någonsin tidigare, men deras köpkraft är lägre än tidigare. Antligen börjar amerikanerna inse vad som håller på att hända med dem. En färsk Gallupundersökning visar att 54% av ett riksomfattande urval ansåg att inflationen var nationens allvarligaste problem. Sally F. Crowell från de amerikanska skattebetalarnas förening säger att skatterna närmar sig snabbt en nivå där människorna inte längre accepterar mer. Folk känner sina hem och sin livsstil hotade."

För ett decennium sedan skrev undertecknad en artikel med rubriken "den kommande medelklassrevolutionen". Förhoppningsvis har denna för tidiga profetia nu besannats.

Allan C. Brownfeld

CONTRA

För frihet - mot socialism

oberoende borgerlig tidskrift
ISSN 0347-6472

Utgivning:

Contra utkommer med fyra tjugosidiga och två fyrsidiga nummer per år. Nästa nummer utkommer i oktober.

Ansvarig utgivare:

Christer Arkefors

Adresser:

Box 6082, 102 32 Stockholm
Telefon: 08-39 66 81
Box 2035, 403 11 Göteborg
Box 426, 701 06 Örebro

Prenumeration:

22 kronor (eller mark) per år.
Postgiro 85 95 89 - 4
Bankgiro 261 - 2638
Finskt postgiro 1125 82 - 9

Redaktion:

Christer Arkefors, Géza Molnár, Carl G. Holm, Sven Enberg och Oskar Bengtsson.

Medarbetare:

Stockholm: Klas von Holst; Malmö: Nils-eric Brodin; Göteborg: Robert Gothius; Washington: Allan C. Brownfeld; London: Harry Jones; Rom: Sven-Erik Lindström; Toronto: Vincent H. Miller; Oslo: Per Danielsen.

Presslagd 1978-08-10